

వ ర ల క్షీ త్రి శ తి

[వియోగకావ్యము]

వి శ్వ నా త స త్య నా రా య ణ

సంస్కృతములు గ్రంథకర్త
ద్వితీయముద్రణము - 1958

వెల 2 - 0 - 0.

పరలక్ష్మీముద్రాశాల
విజయవాడ - 2

.

ಗ್ರಂಥ ಕಲಾ ಕಲಾ

.

ఓసఖా ! ప్రియభార్యార్యోయోగ మెఱుగ
నట్టి యోహూర్వసత్కృతీ ! యకట ! నీవు
కర్మశతకంబు చదువకు ! మర్మభూతి
నీ వెఱుగలేవు దానిలోనిదగు — .

ఉత్క్రమజము

[కర్మశతకము : ౧ వ పది]

నారాయణ ! నారాయణ !

నారాయణ ! దేవ ! లోకనాథ ! మురాదీ !

నారాయణ ! నారాయణ !

నారాయణ ! కృష్ణ ! విశ్వనాథ ! ముకుందా !

నాకనుగూల్లలో ననురి నావగు కన్నులు చూచుచున్నా !

నాగుటిలంపుమై ననురి నావగు ప్రాణము లాడుచున్నవా !

నా కని చెప్పకోను దగినట్టిది నస్తువు నిల్చియున్నదా !

నాకృత మెల్ల నన్ను విడనాడక వెంబడి వచ్చుచున్నదా !

గ్రీకున యాచుదండపరిఘాతముచే మఱి దేహమెల్ల ది

మృక్కినదేమొ నా నెచటి వెచ్చట నచ్చటి వచ్చటే మోయి

ద్రుక్కక నాదుప్రాణములు నిల్చెనొ తా విది సూక్ష్మబాధ లే

కక్కట నాకు స్తంభవిషయంబుగఁ దోచెడు దేహమంతయు

పొనుచు లేచి పోయినదిసో! చుజి యో తరుకొంటినో సరే!
 ఆచుచుకొన్నయం తయిన దౌ విని యిప్పటి కెన్నినాళ్ళబా
 ధాయతి యాతరొచ్చింది యక్కట! యెవ్వరు లేనియట్లు నే
 నే యునునాఁడ లక్ష్య మిడియించెను నేరుపుగల్గు బ్రహ్మకు

ఓం! యదృష్టహీనుడ! అహో! ఎరిచూడఁగరానొచూచినా
 వోయి! అదే నిజముగ నెవో యొకయాశలు వేచవేలు, హ
 హ! యెద పెరిచికొంటి నని యన్నియు చూడుమ యెట్లుజెనవో
 నామొడ లేమొ వ్రాగాచలములవ కింకను స్వస్తి చెప్పదు

గోతికిఁబోలె నున్న దిదిగో నను మీరలు పట్టుకొందు నే
 పోతిని నేలలోకి, దిగిపోయితి, బోవుచునుంటి నన్ను మీ
 కీతటి బాధపెట్టకుడ యీగతి నాగతి నన్ను బోవనీ
 కీతిను వేల నిల్చు మది నొచ్చెన రాపురుగా ననాపుర

ఈనిముసంబుదాఁక గ్రహించకపోతిన యెంత కెంత కా
 శానిహతుండ నైతిఁ గలువంబులు సర్వము నేన చేసితి
 నానిలువెల నగ్గి లలనా! దరికొల్పితి వొక్కలిప్తబో
 నే ననుభూతికి దగురు నెంతకు బ్రహ్మ యెఱింగి యేరెఱి

ఇటు లొడలందు నంటుకొనసేయదు పొధయటంచు మున్ను దు
గ్గుటమయినట్టి స్పర్శపుసుఖి బొనగూడెను దీనిదేహమం
తట శవ మందురా ! యిది మదంబును పొందిన నాగుచేత మి
చ్చట శవదృష్టి పొందదునిజంబుగఁ బొందనిదేమొ పొందుచుక

ఈయెవరొమ్ముపై నొరిగి యే నది యెన్నిదిసంబు లైనదో
ప్రేయములైన కొరికలు పెంచిన తొమ్మిదిమాసముల్ ఫల
శ్రీయతిముల్ పురస్కృతినిఁ జేకొనె నన్నిది వీడరానిదై
చాయనిదై సుగాఢముగఁ బట్టిన కౌగిలి నన్నుఁ దేల్చుచుక

నాకులాంగనయాననము చెక్కులద్దనిం
డకట నన్నడ్డుపెట్టకుండు మీరు
నాప్రియురాలికంఠము కౌగిలించనిం
డీకరమ్ములు లాగఁబోకుఁ డీస
నాస్త్రీయురమ్ముపై నక వ్రాలినిండు వె
నకకుఁ బట్టి నన్ను లాగకుండు మీరు
నాయగ్ధతరువువెంటనె పాడుకొననిండు
వల దుచు నన్ను నాపకుండు మీరు

ఒక్కయేడాదిగ లేని నున్న నంచు
 ముందు స్వర్ణముగాఁ నలపోసికొన్న
 పేనుకాశాననుక్రమ్ము లింకుకొన్న
 పేతుదినుఖమ్ము ననుఁ జొందనించు మీరు

ప్రాయశ్చిత్తము

[క గ్గ శ త క ము : ౨ వ ప డ]

ఈయాచారముమాత్ర కాక మఱి యేవే మైథిలీశీల ! యీ
ప్రాయశ్చిత్తము నీ కవాచ్యములు పాపంబుల్ పఠించుకొ ద్విజుం
డాయుర్దాయము కొద్దిలోనె సుగంధకారాధనీయాచ్ఛశీ
లా ! యశ్చ్యుత్త త నీవు నోసి పఠిశీలా ! నన్ను మన్నించవే

నీవు వేలుపుటూరివేవెల్లురేశవు
కేవలమును మృదాకృతిని నేను
నీవు సదాచారనిష్ఠాయతాత్మవు
కడు మరాచారనిష్ఠుడను నేను
నీవు నిశ్చలమనోభావాభిరామవు
సరి చంచలాతిచంచలుడ నేను
నీవు స్త్రీరూపమందిన గేహధర్మము
వాకరీతి కొడుగని యులిసి నేను

హృక్మహి వచ్చుమ్మగా నీవు నిక్మతి నేరు
నా నొంపు మహామహతమలచడును
నేనుకృతి సోధలము నాయిల్లు నీవు
లీలగా గొన్ని నాభు వెల్లిండి నావు

సుచుసంవాసితముల్ సుఖాలయము శేజ్యోత్కయస్వస్తిలో
కములం చుండి వినిగమించితివో నాకై చిన్మహాతత్వను
తమతాత్పర్యకై త్యజించి నను నేతిత్పూర్వయోగవ్యతి
క్రము నానోకము లేగితే మఱల నిర్దాక్షిణ్యమూర్తింబలెక

వర్తనచేత నిక గొలువనచ్చును మానసనీధి దేవతా
మూర్తిని నీవు నాయెడలఁ బొందిన మాచుష్మనున ప్రేమ నా
శీర్తికి హేళువైన దతికించిన యీయదు కింత తెల్పించి న
న్నార్తికి నించి పోవన మంటితి నాయెడఁ జిచ్చు వెట్టుచుక

నీ విట చిన్మతేజములు నింపితి శేనెలు వార్చి తంతవై
దేవి! పరిత్యజించితివి దీనిని వ్యర్థకరీరముక బురా
శ్రీవివృతప్రభల్ గలపరిచిన యియ్యది నేటి కింత తే
జోవిగతాబు నింత మధుశూన్యముగాఁ గనిపించు నేటికో !

వినుముత్యత్రయబాచ్ఛటలు విండిన వీనివసంబుచేత నీ
కాయము పూర్వము తున్నవికాయము పూతచరిత్రుఁ డేను నీ
చూయతిభక్తభావవిషయం బగుటక మఱి నేఁడు చూడు మీ
కాయము కట్టె నేను కొకకట్టెను రెండును దగ్ధయోగ్యముల్

నీయం దే సతిదోషకారి నది కానీ లోపలం దాచి యీ
ప్రాయశ్చిత్తము నాకుఁ జేసితివి తీరా సౌఖ్యమా వేళకుక
నాయావేశము చూడుమా బదులు తేనా నీకు నేనుక ఘట
ప్రాయశ్చిత్తము చేసెదక జివరి కర్మాగ్రాభనిష్ఠాత్ముడక

తొలినాళ్ళక యజమానినై పసపు తెత్తుక గుంకునుక దెత్తు చీ
రలు తెత్తుక సకలమ్ము తెత్తురు దరిద్రస్వామి నాసర్వముక
వెలయింతుక యజమానికి బదులు తెచ్చి! నేఁకు నిక్కమ్ముగాఁ
జెలి! నీ కేమఱి భగవా! కొడుకునా! చిత్త్యగ్నికృద్వ్యక్తినా!

ప్రేయోరూపము దాల్చి వచ్చినది శారీదేవి నాయుంటికి
నాయజ్ఞానముచేతఁ గొన్నిదినముల్ నా శీమిచేఁ గొన్నినా
శ్లాఘానందతరంగపూజలకుఁ గానైతిక జ్యోతాజ్ఞానుడై
శ్రీయుక్తుం డయినంతలోఁ గుపితి చేరెక శరీ కైలాసముక

ఛద్మాకాము పూని దేవత లుదంచత్ప్రేములై మానవుల్
 సద్గంబుల్ మఱి సేవత్తురు తిస్కారమ్మ విజ్ఞానసం
 పద్మత్తుల్ పానరింతు వారిదెస దౌర్భాగ్యుల్ మనుష్యుల్ క్రుధా
 సద్ముల్ సౌరపథానుగుల్ సురలుధీసంసుల్ హతుల్ మానవుల్

ద హా న ము

[క ర్మ శ త క ము : 3 వ ప ద]

నిశలుచు బవల్సు సుఖము పండించుకొన్న
నాపాలము భగ్గుమన్న మంటఁ బడిపోయె
ననిలజనమున సురసుర లాడిపోయె
మంటపెల్లున మలమల మాడిపోయె

ఇది యొకనాఁడు సోగతన మేచిన ప్రేమమనోజ్ఞదీపికా
మృదులవిచిత్రనీధితులు మించిన సంస్మృతిదుఃఖభార మె
ల్లఁ దిగిచి దివ్యసౌఖ్యములు లాదిన మోవానసాధ మిప్పు డి
య్యది చితిపహ్నితోఁ జిటపెటారవభీకర మయ్యె నేటికో !

ఘోరబాసలలోని ముగ్ధభావము లేరి
కొని తెచ్చికొని దాచికొనిన చోటు
అల దిశాంగనల నీహారార్ద్రనాయవీ
చికలలో సాగసు తేల్చికొను చోటు

సాజన్యసంసాగ పరిణామపరిణాహ
 మాది కోగిట బూనినట్టిచోటు
 నాతనూస్పస్థిలగ్నాఖిలాణువులలో
 నమృతసేవన చేసినట్టి చోటు

కోరి పితరు లాశలు పెంచుకొన్న చోటు
 నా సగోశ్రులు మరియాద నాటు చోటు
 నాకు నిలువేల్పు లభిలాష ననమ చోటు
 ఈగతిఁ జితాగ్నిభస్మమై యేల పోవు ?

ఇచటఁ దర్పితులై నవేష్ఠితాబులు గన్న
 పితరు లెంత కృతఘ్నమతులూ కాని

ఇచటఁ బూజితులైన యిలువేల్పుల సమాహా
 మయయె తా నెంతమర్దయమె కాని

ఇట సమర్పాప్రీతి నెసఁగి దీవన లిచ్చు
 ద్విజకోటిమన సొంత బిరుసా కాని

నాపూర్వజన్మపుణ్యం బెంత యల్పమై
 నదియె హీనాతిహీనంబూ కాని

నాకనుల నెట్టమెదుటన నాశరీర
నామనామారమైన యీభాగ మెల్ల
పెరిపెడ దహించికొనిపోన మిడిసిపడెడు
గ్రుడ్లు పెట్టుక నే జూచుకొంచు నుంటి

ఇది నిన్నదాక నాయెదమీద హత్తిచు
కొనిపట్టి మందారకుసుమమాల

ఇది యింతదాక నాహృదయసంగతచూచు
నందనిర్విణీకన త్రరంగ

ఇది నేటిదాక నామదిలోన వెలిగిన
దీపించి నా మృతిదీపకళిక

ఇది యీతనకు నాయీమైగగుర్పాటు
కాంచిన చల్లని గాలితోన

ఈచిత్రావహ్నిఘోరజిహ్వకలచేత
నాకబడి రేకులను జీలినదియు బిందు
వితతి శోషించినదియు దీప్తిని లయించి
నదియు శైత్యంబు హరియించినదియు నయ్యె

ప్రాళేయగిరిసుతాఫాలకుంకుమరేఖ

రాశీచ శుక్రవాచనాతబు

నానావయవఘట్టముల కోర్చిన ద్వాద

శాదిత్యకృతమస్కా రనియతి

గాయత్రితోః బాటుగాః జూచుకొన్న సాం

గకనవగ్రహపురస్కారవిష

బ్రహ్మగృణంబుగాః బ్రతికార్యమందు పూ

నిన సర్వదైవసన్నిహితబద్ధి

కేవలము మత్పురాజస్మకృతమహాఘ

బుమునకె లొంగిపోయె నాబలము బుస్సు

మన్న త్రాచుల నాల్కలకన్నఁ గూర

ఫణితిగల యీచితాగ్నిరూపాబు తాల్చె.

తనప్రేమలోతు చిక్కని దృగంతచ్చటా

శ్రీగాని నోటితోఁ జెప్పలేదు

తనదుఃఖభార మెల్లను నిశ్చలాపాంగ

ములగాని నాల్కతోఁ బలుకలేదు

నాదైన దోషసంతతి జెప్పవాల్పుట
 చేగాని జన్మతో జెకలేకు
 తనమహానంద మితిని చూపుఁ దళితళ
 బొలికికాని మాట నూదలేకు

ఈమె యోగిని కనులందె యెల్ల బ్రదుకు
 బ్రాహ్మ గనులందె స్వామియల్ వదలిపెట్టె
 ఆకచులనీ ప్రికె యేమె యగ్ని యిట్లు
 ఆజ్వలజ్వాలా వెంపరలాడుచుండె

కూటికి లేక చిక్కులుపడ్డనాళ్లలో
 నీమేను నిలిపిన దీమెకొఱకు

అతివియోగపుముష్టి నఖిలమిత్రుల ధనం
 బెడఁ గుంది కొనినది యీమెకొఱకు

అన్ని సాక్షాత్తహత్యాబుద్ధి పెడఁద్రోసి
 యిలమీఁద బ్రదికిన దీమెకొఱకు

గదపూర్ణమైన నాకాయంబు బహుయత్న
 మేని రక్షించిన దీమెకొఱకు

ఇపు జెరికోసమోకాని యేను బ్రీసికి
యుండు టపు నపు నాపిల్ల లుండినారు
వారు నాప్రాములయందు బుల్లు లట్లు
లదుకుకొన్నారు నాచాపు నడ్డపెట్టి

మనసువికారమెల్లను నాకె కల దట్టి
నన్ను సమ్యక్చేతులెన్ను నడపి
లట్టి నాయెడఁ జంచలాతిచంచల అట్టి
నాయిల్లు భాగ్యవంతంబు చేసి
•వట్టిసీరసబుద్ధి నట్టినర్చు ససోత్థ
పథముల సత్కవీశ్వరునిఁ జేసి
గదపూర్ణదేహు న న్నెద నాది నాకు ని
ర్గమన కారోగ్యభాగ్యులు నొసఁగి

ఇతరు లెవ్వరు నెఱుఁగని యీరహస్య
ఫణితి నను నేలుకొనిన నాపట్టమహిమి
నిర్దయునిచేత నాచేతి నిహత యయ్యె
అనిలముఖమున స్పృష్టఘోరాఘుచేత

పానుముఘాతముపసిగి జిహ్వలు చాచు

నాశుశుక్షణికి శోహగు లచుము

కృచ్ఛ్రలభ్యము పుణ్యకృత్కాపాదు కోరు

భూలినాథున కిన్నిజోతి లనుము

దానాతివాగధారుతాపబుద్ధికి బ్రాహ్మ

ణశ్రేణి కొక్కప్రణామ మనుము

అత్యల్పము శేనా తమగు ధన మ్మోసించు

చందాలతెకి కొక్కదండ మనుము

ఈశ్వరాస్థవాయసగృధ్రీశునక

సంతతికి నొక్క వే నమస్కార మనుము

ఓవిచిత్రపు ప్రాణసమూహమా! పు

నఃపునఃప్రణామము పూవినారు మీకు

సంఘనము

[కర్మశతకము : రవపద]

ధ్యానించుచున్న గాయత్రీమహాదేవి
 యష్టరాధమున నెత్తి నణచినట్లు
 పూనియున్నవ్రతంబు పూని భగ్నము చేసి
 కొన శనైశ్చరుఁ డాచి కొట్టినట్లు
 అసదుపస్థితుఁడు మార్తాండదేవుఁడు నన్ను
 నీనాస్తికుని విగ్రహించినట్లు
 తల్లి యపర్ణ విత్తక్రీతభూదేవ
 తాపూజలచు గాలఁ దన్నినట్లు

అణఁగిపోయితి గిలగిల లాషిపోతి
 లొంగిపోతిని దల పగులంగఁబడితిఁ
 బంచభూతములార ! యీప్రాణమున్న
 శవము చూచితిరే యెల్లు సాగుచుండె

ఒకనాడతమగూర్చి పగిల్చి యిడ నే నోతవ్వి ! నే చచ్చిపో
నకటా ! నీవును జచ్చిపోయెదవంటే యన్నా నిశాతంబునై
చకితిబై చను చూపు చూచినది లజ్జాహీనుడక నేన యూ
రక ప్రాణంబులు మోయుచుంటి బహుభారంబైన యీమేనితో

ఈచండాలురు నీళ్ళు చల్లుకొని నీయిప్పేళివహ్నిచ్చటల్
వే చల్లాన్ముక బాగు లెత్తికొని విశ్భీతిక జనక నే సుఖ
శ్రీచండాలుడ వింటి కేగి నిశ నిద్రించక జితారక్షణం
బాచారం బెటు సాగు నిప్పటికి నీయందే నరయోముతిక

ఏమో నాయెన ప్రియ సన్నగిలిసల్లే యెంచుచుక నీకు మం
దో మాకో యెదియేని నే నొసగవిక దోసంబు వాటింతు నే
నేమో నీ కఖిలమ్ము నై నగతి నల్లే నీమనస్తప్తిగా
నీమై నీతునికర్మ చేసెదనె తస్మి ! చేతులారంగనై

తల కొరివి పెట్టి రక్కరింపులకు నీవు
బ్రతికియున్నప్పు చాలనిభర్త యితడు
తల కొరివి పెట్టి రక్కరింపులకు నేల
బాసిసప్పుడు చాలిన భర్త నేను

చెల్లగనీక పసుఖము చింతలు బాధలు పెట్టిపెట్టి నే
 చెల్ల విధంబులక బాపక లేరితి పాణము శోష పొంది నీ
 వల్లము కురిసి నే బ్రతికియున్నదిసంబుల నేను దుఃఖనై
 చెల్ల విధంబులక బాపక లేరుచునుంటిని నిక్క నెందుగాక

శ్రీమ పామవేళ విశ్రాంతి నాటొమ్మపై

నూచిన దివి తిలగోని బొమిక

సక్కంకవముగ నక్ష మ్మాని శాసమ్మ

శ్రోనిన దివి యెవఱొమ్మకమ్మ

సుఖగుర్తమునకు భాసుగనసాబాహుస్వ

యారాజిత స్మిది యెముకదోయి

సంచాహనా తలజ్జాముగ మూరుద్వ

యంబులోవిది యిది యస్తియుగము

ఆసుఖానేహములఁ బోల్చినైతి వీనిఁ

గుపితవై యెంత తిరియిగచుఁ గొంచు వచ్చె

అగుతు లేని మహావ్యాధి నాశ్రయించి

ప్రసాది నాయెట్లయెదుట సాక్షాత్కరించె

విశ్వవాసివయంబు వి న్నెడఁదఱి నిడిగిచుకొనైన నం
 తిరామూమధుభాన మేచుకొననైక మాంసమజ్జాస్పగం
 తిస్త్వంభోల్బణ మూని నాను నయనాంతప్రావితప్రాధి జ్యో
 తిర్జన్మాకృతి తాల్చి శుష్క పలితాస్థి ! దగజీవాకృతి ! ?

ప్రశాంతాస్థమదారహృద్రుధిరథారాసంప్లవన్మూర్తివై
 ప్రశుభాశితమూర్తివై తుణముతో నాశానిరాశాద్వయీ
 సశ్శద్ధానుతిచేతు నక మదభిలాషానద్విశుష్కద్వనా
 స్థి ! శ్రీభైరవకాలరుద్రగతవాసీ ! దగజీవాకృతి !

నిపయి మాంస మాయెడన నెత్తురు నాపయి నేదో యేదియో
 ఆపయిఁ జన్మ మిట్టు లయినట్టిది నాప్రియురాలిమేను నీ
 విపలితాస్థి వల్ల సగమేశ్వరకంఠవిభూషవాది నా
 హా ! పరివారితిక్రియకు నైతివి నాయము మొడిబ్రహ్మకుక

నిత్య కర్మ

(క గ్మ శ శ క ము : ౫ న ప ది)

ముదిసి మూఁడారుపనియేండ్లు బ్రదికి చచ్చి
సట్టివారికే కాకులు ముట్ట వ్రాసు,
మూఁడారుపనియేండ్లు నిన్ననో మొక్కో నిండె
ముగరి కాకులు నెగబడి ముట్టు నీకు

బ్రదికినవాళ్ళనైన తెరవా! అతివిర్మమురాల వీవు, నా
కిది నలె నంచు నా తెరచి యెప్పుడు కోరగలేద నన్ను, మీ
కెది మఱి యిష్టమో అదియె యిష్టము నాకవి సర్వవాంఛ లో.
నదిమితి నేనెయ్యె మిగులునట్లుగఁ జేసితి వప్పు డిప్పుడుక

తీరనికోర్కె పెల్లున గతించిన ప్రేతము పంకువామనా
కారము గాఢనీలతనుకాంతియుఁగా నొకకొంకెకట్టునో
దూరముగాఁగఁ బడులను తోలునటా ముఁతీరులేని నీ
తీరనయెల్ల కోరికల తీరినీరుట యెట్లు కలెనో ?

అతిబాధాపరిభన్నదేహనయి లేదా నాకు మీపైన, లే
నతిగా బిల్లులపైన, బాధపడలే నానందమే పొందెదక
నృతి ప్రాప్తిని నొంది, వాపలుకులో మేలైన నీగుండె నూ
గితి బాధక బడలేకయిటి వరుకొంటక నేను మూఢుండనై

ఈయనమానసంతశుభ, నిట్టిన్యూనాగమనంబు, నిట్టిబా
ధాయతి యేల యేయడవికైనను బోద మటన్న బోద మా
నీయతికన్య మెంతని నహించెద రిచ్చట నున్నయన్ని నా
శ్చయమొన మున్నయదియే యని తూగితి నెంత కంతకు

నాజనకుండు చేసిన బుంబు చరాస్తిరాస్తి మ్రొంగి నీ
నాజనంబుత్రి మైనగలు నాశము జేసె బదారునరముల్
లేదనరాల వొక్కనగ లేకయు లేదనుమాట లేక యా
హ! జరిగించి తాదినములన్నియు నిష్కమురాలవే సదా

ఏ నలపేదవారలకు నిచ్చిన దీయక యిచ్చుచుండగా
లేనిది లేద, యున్నయొకలేశములో నిలుపేదవారి కీ
నే నిజ మీవలెక, గలదియే యది. తిన్నది కాదు, వేదచూ
డానతబుద్ధి నట్లు లనుటల్ స్మృతి నచ్చెడునే ప్రియాంగనా!

వెలగల చీర లేదు, పతివెట్టిస సొమ్ములు లేవు, పల్లినం
 ప్రులు కొనిపోయి యిచ్చిన రూకయు లే, దవి లేనటంచు నీ
 నలయపు, నేను నుఁగిపడినప్పుడు శాశ్వతమా ధనంబు మీ
 రలు కల రంటి వన్నిటికి రా! అది యోగిని వౌట చెప్పకే

తా గృధ్రం బిదివోశ్శశానబలిమిఁదక్ గాని కూర్చుండ, గం
 దేగాసి తిన, దాడనీయ దొకరీతిక్ వాయసక్రేణిక
 రాగాపేత, త్రియశిఖాపరిణతాగ్ధన్య కచిత్రాబ్జ ఆ
 నాశేమేందిగ త్పిత్తిర ద్విజసంతానంబ! భక్తిపుమా!

నాసాగ్రములకన్నఁ జాగ్రామగు కాంతం చెన్ని హహ! శ్మశా
 నప్రేతాకృతి గృధ్రవాయసముఖాంధఃప్రాశనం జేసి ప
 ట్టిప్రాశమున నామెసద్గుణములక్ జింతుచు చే నుంటిగా
 నీ ప్రాణాధికతోడఁ బోవు తెఱుంగ్ నే నెంత రక్షింతుతి

సపిండికరణము

[క స్థ శ త క ము : ౬ న ప ది]

రాష్ట్రము లేలవి రాజులు మత్స్యస్వ
 లారాజులకు రాజులైనవారు
 నితాన్నదాత లాదోరలు వారిండ్లలో
 నట నన్నపూర్ణ లైనవారు
 ఏకచక్రింకితు లేకభోగులు వార
 లాయుంధ్రులకు శత్రులైనవారు
 సతతదానక్రియారతికాకృతులు వార
 లవ్వారి కదలిక లైనవారు

మాపితామహియు, బ్రపితామహియు, జ్ఞాత
 నానుమాత్ర మాసప్రపితామహియు
 దిన్నలు వసురుద్రానిత్యభవ్యరూప
 లరుగుదెంచి రీదానదశాహమ్ము వేళ

ప్రప్రపితామహీ విధున భావముగాఁ దంపోయుచుంటిగా
నీ ప్రకటంబు గాను కనునీయభివృద్ధిశీలవై భవ
శ్రీ, ప్రభవిష్ణుతాఖనినె చెల్లఁచె ప్రప్రపితామహుండు భా
గ్యప్రభు వెట్టు లయ్యె మఱి యుతిచిదానపు నీవు కానిచో

ఓప్రపితామహీ! జనకుఁ డోరిమి సకథ లెన్ని చెప్పెనో
అప్రభులైన జ్ఞానుల గురంతపుచేతలు శ్రోచి పుత్రులక
దీప్రగుణాధ్యులక గడకుఁ దెచ్చితి వాస్తవంబు సల్పి వంశగా
ధాప్రకటికృతాఖిలకథాగత! మామయశ స్త్రంగపుక

రుద్రాదిత్యమహానుభావతనువు దోకాడి విరియ్యురుక
భద్రాకారము లూని స్వర్గ పురిలోఁ బాలించఁగాఁ బొందు నా
క్షుద్ధిమేఘ హరిశక్తి విచ్చెదను గైకో స్వర్గ పాదేయ మా
పద్యహోవిశు లీరు నాయెడల సైపంజూడు డీలోపముక

ఆతేజమ్ములు పిండభాగముల నీయం దావిరాసంబులై
నీతీవోగుతపంబుచేత సుషమానిష్ఠాతముల్ వచ్చి మ
చ్చేతోదఃఖమునందు సంత కుదియిం చెక్ గొంతకుక్ గొంత నీ
పాతివ్రత్యమహత్త్య విట్టికదే పర్యాప్తమై పొల్నెడిక

ఈమిగిలినామె మాకుపితామహి తన
జీవితముగూడఁ ద్యజియిం చెఁ జిన్ననాటి
నాచదువుకోసముగను మానాయనమ్మ
శ్రీతరుగువోని యానాటి చివరిరాణి

మాయక్కగారల మరపించి పసినాడు

వెన్నలు పెట్టి మేపినది నన్ను

అరుదినమ్మను బుట్టి నర్థించి చల్ల చే

సిన చేజిడ్డు రాచినది నాకు

తనపెద్దకొడుకుసంతానమ్ము చిరలబ్ధ

మని వేయికనుల కాచినది నన్ను

నాకునై గుంటగుంటల నీరు ద్రావి క

ష్టా లెన్నియేని పడ్డది భృశమ్ము

నాకుఁగానె ప్పాణము వీడినదియుఁగూడఁ

దుదకు నే చాలనాళ్లు లామునిమొగమ్ము

మరచిపోలేదు నేడు ప్రమాదపడితి

నేండ్లతో స్మృతికికి బాహిరము పోయి

అచు యాదిత్యమూర్తి నీ నంగన! నను
 రుద్రమూర్తిని సాగిద్దమును మద్య
 కృతనుహత్యాగమూర్తులు కేవలమ్ము
 నిద్ద జూకచోట నుంచుటకే తగుము.

అంత స్త్రీభితభాష్యోచనుడ నీ యాయబ్బసీర్వభా
 నాతన్వాభిళలబు పొంది తుని కిట్టె యేష్వరుంజాలకే
 చింతితున్ మఱి యేడు నేనియును నీశీలప్రభావాత్తముల్
 కాంతమ్మల్ సుశృతాభ్యముల్ కలుషితక్లాంతమ్ము తానోకదే

నీ నతికష్టజీవిని, నేను మహాదుఃదృష్టచంతుడన్
 దీనలుచుట్టు కష్టములు దీరెను నీ కింక, నేను వట్టిమ్రో
 డై నభీకృతుడనున్ పగిలి ధా మ్మని ప్రేలుదునో విశుష్కమా
 జీవములగు మాటిడి విచిత్రపు పిచ్చితలల్ చిగురునో

గోదానము

[క ర్మ శ త క ము : ౭ న ప ది]

ఆగ్నిమయ సుసృతమయ మఘ
మగ్నులకు సముద్ధరణము మంత్రాచము ని
త్యాగ్నుల సుకృతఃపుంగడలికి
ప్రాగ్నతనుత్పణ్యరాశి పండిన దిట్టై

ఇది యోగోపనలై ను.
న్నది కృష్ణునిచాణముద్ర నాటిన దీయా
నుదురందు రాధసనతికిఁ
బదనగు చూపులను గనులఁబట్టెను దుదలక

గోలోకమునుండి సనా
శ్రీలాంఛనమూర్తి నీదు సేవాలోల
ప్రాణేయశిశిగకరుణా
వ్యాలంబిమనసక యగుచు వచ్చిన దిటకుక

ఈ నాపురాక్షీతైః సప్రభేదదీ
 త్వాక్షీక్షానీపరిపూతమూర్తి
 యీగోవు పుట్టిన దెచటనో పెరిగిన
 దెచటనో యింక తా నిర్విజ్ఞానకుఁ
 గై నసమై పెంచఁగాఁబడు నెచటనో
 బ్రదుకులోపలి పుణ్య భావ మెల్ల
 ఒక్క యీయామ మేమో మనదై మన
 కర్పించి చనుచున్న దనఘమూర్తి

తన బ్రదుకు నెల్లఁ గడపిన జరుల కేమి .
 వట్టి శాకీరమైన సంపత్తు నొసఁగి
 మన తన పురాతనంపు సొబాధ మేమి
 తన బ్రదుకులోని పరమార్థ మనిచె నీకు

ఈనతపుణ్యమూర్తి కృపయెత్తిన వేలుపుఁ బల్ల పూళ్ళ మా
 గాని పొలంబు పంట కొడుగక నశ మైనదివోలె నొత పు
 ణ్యానికి నైతి నో కృతమహాఘనరంపరమధ్య వచ్చి త
 స్వీ ! నిలుచుండె వేలుపుల నేలకు నిచ్చెనఁ బట్టినట్లుగక

అపలము పున్నె మొడ్డిగిలినట్లుగ మూగిట నిల్చియున్న స
 న్నతి తొలిచూచుచెయ్య నొకమాదిరిగా నసరాదుగాని నీ
 బ్రతీకనాన్న నాసుఖము పండిననాళ్ల పరిత్రమైన నీ
 వితరణబుద్ధి వైతరణిబెట్టిద మాగగజాలదా! సఖీ!

అమృతము విగ్గు మై వెసఁగు నా విది దానపు నీటిచుక్క పు
 చ్చ మరుసరించి యీర్ష్యాజ్వలము చాచిన చేతికి నందలేద వే
 గముపడుచుండె వైతరణిగట్టులు దూఁకగఁబోవునట్లు నీ
 విమలతరంగపు శీల నుని వింతలు యెంతటిప్రాప్తికేనియున్

పడతీ! నాసుకృతాబు పండినది యీప్రష్టాహిగా నీకు నా
 కడసారిన్ బొంగించు సేన యిదిగో కైకోవె ప్రేతాధ్వమున్
 బడి పర్వతై న నాపదిన్ బడనయై పాలించు నీతల్లి నిన్
 వడి నాయూహలు దీని కెత్తు తెరచాపల్ కర్మ చుక్కానిగన్

నాబ్రతుకానంటి బ్రతుకు లంతములులేవి
 వెన్నియైనను బ్రతికి మ జ్ఞేమిఫలము
 ప్రకృతిపరపూత యాయాపుబ్రదుకు బ్రదుకు
 వంశ్యశీలపు సీదైన బ్రదుకు బ్రదుకు

కడలు వెనుగాళ్లు లూగు నొకయును చలిత
 రమ్యపృష్ఠంబు నూగెడు శ్రవణములయు
 శృంగములయు కొనల్ కనిపించుమూర్తి,
 తరలుచున్నది యీమె వైతరణి దాటి

గౌరీ పూజ

[క ర్మ శ త క ము : ౮ వ ప డి]

ఉన్నదే యువతు లంగున్నయందలు ఫాల
బాలనీచారాంశుపలితబింబ

లున్నదే వెలుగు లందున్నవన్నియు నిడా
నిభృతపింగళమధ్యనిర్గమములు

ఉన్నదే మహిమ లందున్నవన్నియుఁ ద్రిలో
కనఁపఁజేయు సమాకర్షణములు

ఉన్నదే వినతు లందున్నవన్నియు విశ్వ
నాథనీరజచగణార్పితములు

ప్రళయరహితశారీలోకములు శివాన

వీనపాదవిన్యాసలాతౌనతాంక

కృతనవాలంకృతులు నీకుఁ గేవలముగ

లలితవిహరణవాసభూములుగ నగుత!

అవిచిత్రమైన వాయువులు విరుద్ధవి
 శ్వాసనిర్వాతనై శ్చల్యవిధులు
 అవిచిత్రమైన క్రొంబువుతావు లాఘా,
 పగ్యంతవేడు లపార్థినములు
 అవిచిత్రమైన ధ్వనివిశేషములు బ్ర
 హ్మకవాలరుద్ధావిలాగతములు
 అవిచిత్రమైనట్టి యాకృతు లతిదృష్టు
 లాశ్చభిము లతీతతైజసములు

ప్రళయగహితకారీకములు నచంద్ర
 మఃశిశిరచారుచంద్రికామంథరప్ర
 శాంతకాంతిమంతమ్ము లచ్చముగ నీకు
 లలితవిహరణనాసభాములుగ నగుత !

అట నాశ వే దున్నయది విరాళావిష
 యగబు సిస్త్రైగుణ్య హమృతమయము
 అట జాధ లే దున్నయది పాంచభౌతికం
 బది యేమొ సహజబాధావహంబు

అట నూహ లే కున్న యది యనూహాత్మకం
శాశ్వదవినయ మనాదిలయము

అట లేని లే కున్న యది యందు కలదా న
వేక్ష చే నెచటా కల్పించినయది

ప్రళయరహితశాశ్వతములు సనాత
నములు సచ్చిదానందవాటములు భర్త
జనమనోఽభిరామావినాసములు నీకు
లలితచిహరణవాసభూములుగ నగుత!

అడుగడుగున జివురాకు లూచిన గాలి
వడి వేదశిఖి లూను కడిమిచెట్లు

చెట్లు చెట్లను నీడపట్టులందున ఫల
చంద్రమసలు శివాసదృశసతులు

సతిసతివాక్కున శ్రుతిమహార్థానుగ
వ్యాఖ్యానములు శారినై భవములు

ప్రతివైభవమున నేతినిమిలనములు హృ
త్పద్మవికాసముల్ తన్మయతలు

ప్రళయరహితకారీలోకములు సమార్థ
మస్మాదహరిద్రమృగుకుంకుమప్రలిప్త
సర్వశృంగాటకమ్ము లచ్చముగ నీకు
లలితవిహరణవాసభూములుగ నగుత!

ఉన్నతాగశుల యుదయా సములతోడ
నైన కాలపిభాగ మందు లేదు

ప్రాకృచ్ఛిమాదికన్యనహరనిర్దిష్ట
మైన దేశవిభాగ మందు లేదు

సత్కిమిత్యాదికించిత్కార్యపార్థవా
కీయముల విధ్యాచర్చ లందు లేవు

విషయనిసయ్యానివేద్యానిదృగ్దృశ్య
దస్తాదికములు భేదములు లేవు

ప్రళయరహితకారీలోకములు గుణప్ర
హీణములు సత్ప్రధాననిర్వాణములు ని
శాతబ్రహ్మలయమ్ము లచ్చముగ నీకు
లలితవిహరణవాసభూములుగ నగుత !

మొరసినట్టిది యందు మొరసినట్లే యుండుఁ
గూనతుమ్మెద రొదవోని యులివు

కురిసినట్టిది యందుఁ కురిసినట్లే యుండుఁ
దరి లేతనుంచుతుగవుగుల జల్లు

సాగినట్టిది యందు సాగినట్లే యుండు
గాజువారిన సన్నజాజితాపి

కాసినట్టిది యందుఁ గాసినట్లే యుండుఁ
దెలిదిక్కనైన చందిరునివెలుఁగు

ప్రళయరహితశారీలోకములు బెడంగు
లోలయు తలరింపుకల తోలివెలుఁగు సాగి
చాలుకట్టిన మేలిపొలాలు నీకు
లలితవిహరణవాసభూములుగ నగుతె!

అట జన్మజన్మాంతరాజ్ఞానకృతఘోర
లీనపాపములు జల్లించినట్లు

అట సకారణఫలానాప్తికందిన మహా
నేకపుణ్యములు పండిచినట్లు

అట నైకదైహికోద్భవకఃఖపరిణామ
విధి చేతితోఁ దీసివేసిఁటు

అట సచ్చిదాచంద్రమైఁ బ్రహ్మము నిరా
దృతమాయచేఁ గన్న తెలిచినట్లు

ప్రళయగహితకార్యోకములు విధూత
జారుబోపాత్తకఃఖనాసనలు కమల
మృదుపవనవీచిచలసంపదలు నీకు
లలితవిహరణవాసభూములుగ నగుత!

అచటి రుద్రశ్వాసనిచయంబులందుండి
అల్పలోకప్రళయములు కలుగు

అచటి ముక్తశ్వాసనిచయంబులందుండి
అల్పలోకపు సృష్ట లుఁఘశించు

అచటి నేత్రనిమిలనానందములనుండి
భువనముల్ మోక్షార్థములు గమించు

అచటి లీలామోహనాపాంగములనుండి
భువనంబు లజ్ఞానమున నెసంగుఁ

బ్రహ్మయగహితశారీలోకములు సమస్త
భువనతతిస్పష్టిలయహేతుభూతములు వి
శస్త్రసమూహాఘటతమోక్షములు నీకు
లలితవిహారణవాసభూములుగ నగుత!

అవికాగము వికాగ మచటి తుమ్మెదమోత
కేలిక యగు తొలియెద్దుకంకె
అవిభిన్నము నభిన్న మచటి గౌరీమూర్తి
శాశివాకారమైన జ్యోతి
అద్వైతమును ద్వైత మానిశ్వసంబుల
కల ధగ్గమూల మైనట్టి విద్య
అవియుక్తము వియుక్త మాచోటున కతివి
చిత్రిమా వైధసస్పష్టి యెల్ల

బ్రహ్మయగహితశారీలోకములు విలీన
వృక్షబీజవత్తతకృత్స్నస్పష్టిగర్భి
తాచ్ఛవిజ్ఞానమయము లందములు నీకు
లలితవిహారణవాసభూములుగ నగుత!

విత్యసామంగల్యవిభృతమూర్తిని విన్నుఁ
 జాలించుఁగాక సాభాగ్యశాసన
 అతిలోకదివ్యశీలాభినందిత విన్ను
 లాలించుఁగాక కళ్యాణశాసన
 అమితవిర్భమురాలవైన సీమంసుగో
 నటించుఁగాక ఆనందశాసన
 విమలాచ్చవిజ్ఞానవీధిలోపల విన్ను
 రూపించుఁగాక చిద్రూపశాసన

మద్వియోగవ్యభాదూయమానహృదయ
 సిగజను భవ తనయాశుమారరక్ష
 శాత్రురమనోంబుజాతిను నాదరించి
 యాది యోదార్పుఁగాక ని న్నాదిశాసన

కృష్ణార్పణము

[క ర్మ శ త క ము : ౯ వ ప ది]

ఘోరివిలాసపుచ్చస్రిహాహతలుత
 శ్రీ-మృపాధోఽనుషంగములకోడి
 శఫ్రనూతనసధూసముదాయముగ్ధద
 న్మననచాసాంగకచ్చపులకోడి
 హృతిమత్స్యశిశు శిశుక్రీడార్థమత్స్యమా
 త్రిభ్యర్థనావైభవాప్తికోడి
 శఫరీప్రసూతివేశ్మద్వారదుర్దృష్టి
 హతహేతుఘటనదివ్యతలతోడి

పృషదభఃస్థితికొఱకు గృపీటనినస
 నార్థమేదమంభఃప్రచాహమ్నూ నావి
 నస్వమదయ మాచంద్రమఃప్రభము మత్ప్రి
 యాంగనాశరీరాస్థి కృష్ణార్పణమ్మ

నర్వాకషతూలవార్షటచ్ఛ్రితరం
 గాచాతెంబులకు నుయ్యాల లూఁగి
 కుంభజన్మోదయారంభశుక్ల చ్ఛసీ
 భవదగబుమృదుశయ్యపై న నొఁగి
 మాధుమాసికకోష్ణమార్తాండునుచిధగ
 చ్ఛబలితాంబువుల విశాగ్రితిఁ బొంది
 శుక్లమృష్ణశాదహచ్ఛద్ధవార్వేణికాం
 తర్లీఁపదిఁజేతములఁ బొలసి

నాల్గుకలాలపాటంతప్రపూత
 జలనివాసంబుకొఱకు నాసార మాస
 రత్న నానుధు నాగ్రిష్ట ముత్తమాస్మ
 దంగ నాశరీరాస్థి కృష్ణార్పణమ్మ

ఊర్ధ్వతిర్యగధోముహుస్తాడనాంభోవి
 ధృణిఘూర్ణ తాసికతిలములై న
 ప్రతిత్యుషోమరుదంకుగస్పృతిబుమ్బదా
 నీకసాఘట్టఘేనిలములై న

రాజద్వయశ్శాఫరపాదధయునతీగ
తేప్రాత్రపూదగంధిలములై
బహుళియాదోవివిశ్వాసనాసితిమాధు
నీనిర గీశర్కరిలములై న

ఈనునోవారిసంచ్యుతి కెనయ కఖల
దేనతాక్షీతంబుగా నాచిస్పష్ట
పంచభూతమ్ము మత్కులచాలికాన
వామృతతనూగతాస్థి కృష్ణార్చితమ్ము

చొళైమ్మంగో గుచ్చి సోగగా భిల్లక
న్యాయుగవేషమ్ము నవధరించి

ముంగురుల్ కొసల నిమ్ముగ వంకరగఁ జోపి
గిరిజానవాకృతిఁ గీలుకొల్పి

కతిసిభతుచాగ్నిప్రళంబినిక్లుప్తి
శాంబరీవేషంబు సంతరించి

సవరించి రత్నభూషణుగఁ దీరిచి దిద్ది
అతనియిల్లాలె యన్నట్లు మోసి

అస్మత్ప్రమోహానగత్నాకరాభిసరణ
 వేళ నననవృగ్గాకవేన మేవి
 కొనగ నిది శాశ్వతముగ మత్కులసతీమ
 హాపవిత్రదేహస్థి కృష్ణార్పణమ్ము

ఈయస్థి పతినిన్నీదా యతినుహిమ మం
 చుభోఽధిదేవతి లాదరింప

అతిలోకసౌందర్యవతియస్థి యిది యంచు
 నాకనన్యకలు మన్ననలు సలుపఁ
 దమనంతి సాగసుకేశిములచానది యంచు
 మత్స్యకుంబాబిచుల్ మచుతఁ బెంచ
 ఆప్రాణసుకలియిల్లాలి దంమచు జలాం
 త్రీననాదసూతతులు పొగడ

ఈమహానారిసంస్థాన మెవయుకొఱకు
 నామహాపేమబలమున నామహర్ష
 మతము నాసర్వదేవతావితతభావ
 మస్మదీయప్రతాస్థి కృష్ణార్పణమ్ము

సుతహవిర్ధృతమహాసుతతితూప్తీనురా
హాగనుషర్బధరూపమైన శ్లోతి
చాగభూతిము భూతివత్పరిణానుయిత
వ్యీకరించిన యార్ద్రైతైకరసము
స్వభూతపునారసత్వసాక్షోచవే
శావికారోజ్జ్వలదమృతమూర్తి
అఖిలానకాశపూర్ణాఽపసంగతసంవి
దాకారపరరూపమైన బ్రహ్మ

మీమహాపస్వరూపము నామహాజ
లావికారూపము నాప్రళయము వింశతి
నువికిలై యస్మదీయనాశోత్తమాంగ
నామృతతనూగతాస్థి కృష్ణార్జునుమ్మ

ఏతన్నదీకుల్య లెగసి పాడించెడు
రాజసంబులకు శ్రీరామగక్ష
ఏతిత్పయఃప్రాశనైధమానాంధ్రపా
లీదూషితామయాళికి శివాజ్ఞః

ఏతఃకోగ్రస్వపినాత్మనతోపిత
కశ్చేగ్రః కాయోగైకాకనచము
ఏతస్మింతస్వసత్త్వేతిజాతుతతి క
నోస్యస్యహితంకరణౌచధమ్ము

గాఁగ ఏవారి వాత్సలింగవిషయమ్ము
నాసకలవారిజంతువు నమరియుండ
నస్మదంతర్జ్వలదీప మస్మదంగ
నాసుధాశరీరాస్థి కృష్ణార్పణమ్ము

ఏతఃకోగ్రవార్జంతువివృతాస్యదశనసం
గ్రసనప్రమాదసంఘములవలనఁ
బ్రాక్తిరబహుళతీవ్రప్రభంజనధుతాం
భఃస్థోచణోపప్లవములవలనఁ
బర్యగాథాంబుశోభరచమూహరణార్థ
పరికీర్ణ వాగురాపదలవలన
శుక్తికాద్యపజిహ్నుజననానాసహ
కర్తృణాదికదైవికములవలన

పొల్లు వోకయు సంచ్యుతి పొరయకయును
దతమహాచారి నిత్యసంస్థాన మందు
కొఱకు నాతారకముగ మత్కులసుధేక్ష
ణామృతమతనూగతాస్థి కృష్ణార్పణమ్ము

వాగ్మతువిధుతిజంబాలాంతగుద్ధత
బుద్ధుదశ్శ్రేణి యూర్పులుగఁ దసరి
అన్యోన్యసంఘట్టితాతివేఁతరంగ
ఘోషఁ జేతులు మోదుకొనుట నొప్పి
అస్తవేళావీజతానిలాహతతిట
చ్ఛిన్నడిండిరమ్ము చెమట నలరి
ఉపరికూజద్వియోగవ్యభాల్లున
చక్రవాకియెలుంగుసమితి కూర్చి

నాకుఁ దోడుగ దుఃఖమంథరవిషాద
మూర్తి యీనది శాశ్వతమ్ముగ నె గాఁగ
అస్మదీయగోత్రవిభూషయైన మత్ప్రి
యాంగనాశరీరాస్థి కృష్ణార్పణమ్ము

ఒక యెన్నొపుట్టుకలకు ముందరైన మ
 త్రాగబ్బ మీరీతిఁ బరిణమించె
 నానావిచిత్రజన్మకృతాస్మదఘరాశి
 అయి అయి నేటి కి ట్లయ్యెఁ గుదకు
 పితృన తనుగు నాస్తి హత మయ్యె నాయందు
 ఆయ నిచ్చినభార్య యట్లె పోయె
 నా తండ్రిచేసిన నానామహాపుణ్య
 కర్మ లీగతి గంగఁ గలసిపోయె

మిగిలినది యొక్కఁడే నాకు మేరువంత
 బరువు నాగుండె గో మధ్య భాగమందు
 అంతె పేరున కంతె భార్యాస్థిగాని
 నాశరీరాస్థి నిజము కృష్ణార్పణమ్ము

అ స్థి ప్ర సా ద న ము

[క ర్మ శ త క ము: ౧౦ వ ప డి]

దీవ్యద్వివ్యసహస్రభానుకిరణోద్దీప్తాత్మమూర్తిప్రథా!
భావ్యాశాత్రుటనక్రియాపరిణతప్రౌఢప్రభావాంచితా!
నావ్యానంతమహాపదంబుధిపురోన్మస్తోగ్రకోణాచలా!
పవ్యాఘాతనిశితబాణహతివత్ప్రథా! నమ స్తే నమః!

తౌవ్యోమాఖిలపంచభూతము చితామధ్యస్థసింహాసనా
గ్రీవ్యత్పున్నభవస్మకాఞ్జః బడియేకాఞ్జోలు స్తంభీధన
ద్ధావ్యాత్మీయమహాణుసంచయముతోఁ దామైశ్వశానంబునం
దవ్యష్టాసువుగాఁ బానర్చికొనె దివ్యాస్తీ! నమ స్తే నమః!!

అవ్యాలోలమనఃప్రభావము శివాప్రాణేశ్వరత్వంబు స
ర్వవ్యాపిత్వము మంత్రేవర్ణ తతి రుద్రాక్షాదివాసంబు వ్య
క్తావ్యక్తుం డగు సామి తద్భుజగజహ్వస్నిచ్ఛటల్ తోడి గీ
వావ్యాలంబివిభూష వే మనెద ని స్మస్తీ! నమ స్తే నమః

దిచ్ఛాన్తీ! భవదీయమా పలితమా దేదీప్యమానంబునా
భవ్యాకారము హేయమయ్యుఁ దలఁపఁ బ్రహ్మాండరాహస్యని
ద్యావ్యాపారము గోచరించుఁగద నీయందుఁ విచిత్రంపు మా
నవ్యాఖ్యానము చేయుచుం దుపపన్నానామహార్థాభిఁ

సవ్యామోహమయైన యీజగము దీక్షానంత్యసంక్లుప్తి
మవ్యాపారమునఁ దగుల్కొని యసంపద్యాజనంబై చెడఁ
క్రన్నాదాభదురామయప్రతితిజగంబై మహామృత్యుజి
హ్వాన్యమానృతిలు ప్రమయ్యెనని నీవ్యాఖ్యానముల్ నెచ్చెలీ!

నన్యప్రాణమహాగముల్ భవదుపన్యాసంబు లానందరే
ఖాన్యక్షీకరణప్రకృతములు సంక్లుప్తాఖిలతోఁగో
శవ్యాపారనిరాసహేతువులు ఊలాసంచలదుష్టమా
యావ్యాపాదనలీల లూర్కివిషయోగాంభోదర్శుండుల్ చెలీ!

హన్యంబై చెడిపోయె నీజగము మోహగ్నిచ్చటానల్లిరం
తన్యంబు చతిదుఃఖభాగ్విషయసంతానంబులో నెంచి మం
తన్యం బునును దారపు త్తనివహతక్లిష్టసాఖ్యంబు హం
తన్యం బీయఖిలంబు నుచు విమలార్థం బూదె దీవో చెలీ!

అవ్యాజోపకృతీ! సమ స్రజగ మేలా హా! సమ స్తంబుగా
 నీస్యస్తంబును నూహ సేయు నని నీకే నై జమైనట్టి మా
 నచ్యాహారముచే శరీరగతభిన్న ద్రవ్య మీరీతి భి
 న్నస్మృతిన్నము నంచు దెల్పెదవు భిన్నభ్రష్ట మంచు బారిక

తా వ్యాపించె నదే మహాస్థిక! భవద్ధర్మోపదేశంబు నా
 యీవ్యగ్రంబగు నాత్మలోన మరి సర్వేహవిధూతిక సదా
 భవ్యంబై న మదీయసర్వసృజనాభాగణ్యణమూనమ
 భ్యవ్యాకోశవివ రనభ్రమదనంతధ్వానపూర్ణంబుగాక

కవ్యాదుల్ భవదీయసారయురిణికల్లోలగర్భస్థితక
 దా వ్యాపన్నతః బాంద గమరపురీస్థపౌఢసాఖ్యాలిచే
 నవ్యుల్ నీకృపకై సతీవిరహితుండై యేను పౌర్ణిం చెదక
 దివ్యాంభశ్చలనంబు పొందకువె అస్తీ! మత్ప్రియార్థంబుగాక

.

స్మృతి శతకము

.

బె డి సి పో (క

[స్మృతి శతకము : ౧ వ పది]

అల్పమానుషదోషంబు లాచరించి
అధికదైవికకోపంబు లనుభవించి
కాలి యట పొగచూటిన కట్టెవోలె
నడుచుచున్నాడె నిట్లనుగడుగునందు

అల్పమానుషదోషంబు లాచరించి
అధికదైవికకోపంబు లనుభవించి
నాసుధామయమగు జీవనంబునందు
విసము నొలికించుకొన్నాను వెడఁగు నగుచు

అల్పమానుషదోషంబు లాచరించి
అధికదైవికకోపంబు లనుభవించి
అట్లై బెడ్డ విసరి కాలాహి లేపి
తత్ఫలము పొందు బాలువిధంబు గంటి

అల్పమానుషదోషంబు లాచరించి
 అధికదైవికకోపంబు లనుభవించి
 నలుగురి కసహ్యతాభాజనంబ నగుచు
 సాగెద శ్మశానవాటికాష్టంబువోలె

అల్పమానుషదోషంబు లాచరించి
 అధికదైవికకోపంబు లనుభవించి
 అపుడు నాగుండెలో గుండెయైనదాని
 బొమికలు బుజాన వైచుక పోవుచుంటి

అల్పమానుషదోషంబు లాచరించి
 అధికదైవికకోపంబు లనుభవించి
 ఈశ్వశానస్థవాయసగృధ్రశునక
 సంతతికి నిట్లుగాఁ గృపాస్థాన మైతి

అల్పమానుషదోషంబు లాచరించి
 అధికదైవికకోపంబు లనుభవించి
 సగము చచ్చియుఁ జానక సగము కాలి
 కాలక విచిత్రజీవిక గడుపుచుంటి

అల్పమానుషదోషంబు లాచరించి
అధికదైవికకోపంబు లనుభవించి
మానుషము దైవమైన సంపత్తు నెంచి
దీని నైష్కల్యవిధికి నింధించుచుంటి

అల్పమానుషదోషంబు లాచరించి
అధికదైవికకోపంబు లనుభవించి
మానుషము దైవిక స్మృతి లేనిదాని
పైకిఁ దరలించుకొందు నాభావవిధులు.

ఈదైవములుకూడ నానలెక లోభేషామదక్రోధవాం
ఛాదుష్టాత్ములు వీరి నమ్మకొని యీషద్దుఃఖసాక్షాత్తి
యీదౌర్భాగ్యము లేల త్రవ్వకొన నిట్లె యుండినట్లుండి లో
లో దీర్ఘోరుతపంబుఁ జేసికొని నాలో నేనె నే నయ్యెదన్

స నా త ని

[స్మృతి శతకము : ౨ వ పది]

కావ్యము లన్నియుం దఱచఁగాఁ దలఁపుల్ కనుకోసలాః భా
వవ్యపదేశమైన రసభావము గల్గుటఁ దోఁచుఁగాని నీ
దివ్యము నిశ్చలంబయిన దృక్పఠిటీకృతస్వాజీవితా
ర్థస్యనధాన మెన్నటికి రా దొకవేయికథానకంబులక

ఈకనులందె జీవితము నెల్ల గ్రహించెడు నేర్పు జన్మ లె
న్నో కలసంబులం నొడిచితో మఱి వ్యర్థుని నేరి యేరి యీ
నాకుఁగఁ గుఱిమ్మరించితివి నాకధునీమధుశీకరంబు తా
టాకులరేకలో నొలికినట్లుగ నైనది దేవతాకృతీ!

తొడితొడిజన్మలక దరిమెదో తబిసీ! మఱి యెన్నిజన్మలం
దుడికిన గుండెలోఁ దబిసివో మఱి యీజను విల్లె వచ్చి నీ
యుడుగవిదౌ తపస్సున కీఁకొక్కప్రయత్నిము చేసిపోయె నీ
వడి జను వొక్కఁ డాగవు తపస్సును బూరితిఁ జేయ వేటికే?

బ్రతికిననాళ్ళ నాసుఖము పండిననాళ్ళ నొకింత జాలి లే
నితనము హుళిగొన్న పతి నే నొకయప్పుడుగాని జాలి పొం
దితి ననఁ గష్టపుబగువు గొనని నియెనయొప్పుచేతగా
నతికి నున్నమే బ్రతికినట్లుగ నైనది ఓతపస్విని!

ఆతపస్విని తనబ్రదుకంతయు నెడఁ
దాల్చి కొల్చిన దిద్దు దైనతమల
బహువయామూర్తి శిలవోని భర్త నొకనిఁ
బాయరాని కష్టాధిదేవత నొకరు

ఓబహుజన్మయోగిని! బహుకృతజాతునకష్టభాగిని!
నాబరునెల్ల మోచుకొనినావు స్వకీయమునట్లు నీవు నా
లో బహిరంతరంబులను దోచితి వొక్కఁడుగాఁగ నిష్కరం
బా బలనంత మీబ్రతుకునందలి యప్పురమాధ మేమిటో?

ఈవ్రితతైత్వ మెచ్చటికి నెచ్చటి కింత లగింపుఁ దెచ్చెనో
తీనిపనిత్రీశీలలు పతివ్రత లల్ల యనుంధతీముఖలే
సునిత లాదిదై నతనిగుడ్డచరిత్రాలు తన్మహాతపః
శ్రీవ్రతభాగిని! పొటమరించితి నిత్యపథికో సనాతని!

కోనల వెల్లు నొత్తికొను కోమలచంద్రసవార్థఖండమ
 ట్లావ్రితతేజమాఁ బతిమహావ్రిత మాదలఁ దాల్చి కష్టమా
 లావిరుదత్కపాలవిచలద్గళహారముతోడి శైవకాం
 తావిలసన్నవాక్పతివి తారిత భూతగణాప్తపుంబలెక

అల రజతాద్రికొమ్ముకొనయందలి వెల్లులు నీమనస్సునో
 పల విరళంబులై కొలువవచ్చెను భౌమములై న నాతలం
 పులతుదలందు నద్దకొవిపోయెను నీమన సద్దకొన్నవే
 శల దయచేసి యివెలుఁగులక బిలిపించుకొనంగఁబోకువే?

మిగిలియున్న యివెల్లుల చిగురుమంపు
 ఈమహాశోక మెత్తిన యిరులగుపు
 ఒకటికన్న నొక్కఁడు మన సొత్తికొంచుఁ
 దాల్చుచున్నవి సమతులాదండరీతి

త్రై గుణ్య ము

(స్తోత్ర తీర్థ త క ము : 3 వ ప ది)

ఈతరువెల్ల కూర్పుదొంగయించిన సత్త్వరజ సమోగుణా
నీతివికారకల్పన మనేకము లిండియముల్ తదాత్తమా
శాత్రుశంబు జీవనము సాగినత్రోవల నెల్లఁ దద్గుణా
నీతివికారకల్పనమె నిండి భృశమ్ము ప్రవృత్తిహేతువై

అణువుల నిండి దేహములయగు విలీనములై నయట్టి యీ
గుణమాలు పాశ్చుగా నమరి కూడి సమంబుగ నున్నవారికిఁ
బ్రాణాయము గల్గు సత్త్వగుణబంధురసామ్యముకల్పి దంపతీ
గణమగుఁ దద్గుణాధికతఁ గల్గిన చిక్కనిబంధ మేర్పడున్

నిరతమహాబలసంభ్రామణనిర్ణయముంబడిఁ బొందియున్న మా
యిరువురియందు సత్త్వగుణ మెక్కువ యాట రజ సమోగుణో
ద్ధుతలు కల్గియున్ బ్రణయతోయధిలోఁ జిలుజంటనావలై
తీరిగితి పుల్ల ప్రేమపథిఁ దీర్చితి మల్లు లతాతరుల్బలెన్

అని సమమైచనుక్ విషమమైచను సత్త్వగుణంబునంగుంబు
ట్లగు వికృతిన్యధావిన్యతి తక్కినరెండు మనోభిభాగ్రుధా
స్నడము రజోగుణంబ యొకపాటిది తామస మోతయైన సం
పదకలదైన సత్త్వమును భంగము పెట్టు ననేకభంగులక

ఆయమంగోని సత్త్వగుణ మంబుదమై శిశిర్దార్ద్రనూతన
చ్ఛాయలు నాగోమునఁ జాది మదీయగృహవనీస్థి
శ్రీయుతరేఖకుఁ గురియఁజేసిన దట్టపునానజల్లులక
నాయెదలోని సాత్త్వికగుణం బొకబిందువుకైన రాదునుక

ఆయమగుండెలో వినయ మంతట నిండి రజోగుణంబై లే
దాయెను కాని భర్తసౌవయఁ బఖిలంబు రజోవికాగమై
పోయినయట్టి హేతువునుఁ బొగది నృతస్థిరబుద్ధి యెఱిగొ కా
నీ యపుడప్పు తా సభినయించు రజోగుణ మస్మదర్థమై

ఆయమలోఁ దమోగుణము నల్ల రజోగుణ మట్లు లల్పమే
ఆయలుపమ్మి నాదయిన యజ్ఞత నామి స్వభావగాఢతా
చ్ఛాయలు పొంది తత్సకృతिसంపదయై చను సత్త్వవైభవ
వ్యాయతి నాయెఱింగినదియైనను లేదను భ్రాంతిఁ బూన్పడిక

అమెగు నేకదేశవిషయంబు తను స్పది కోపరూపమై
యోమెయినైన మాటపడు తిండుక యోగ్యమిదోచుచుండునా
కో మఱి యాగుణంబు సహజోద్గత మాసరిస్థితంబు కోర్
ధామిత మామె తానుసము నంటి సహస్రశ ఉద్గతింజనున్

ఆ సమఃగూర్చికాని విషయంబునైన తనుస్సు పట్టఁగా
రాని కుఠాకృతిం జని పరస్పర మల్లినప్రేయసూత్ర మే
మానా యటన్నభీతి కిరవై దినసంగతి సత్త్వవైభవ
శ్రీనిశితాసికృతమయి ఛిన్నతః బొంది కదర్థమై చనున్

నాయఖలప్రశస్తకవనంబున కాయమ పట్టభద్రురా
లాయచు లేక యాధునికమైన మదున్నతదిత్తృత్తి లే
దాయచు లేక యింద్రియములందలి నాయధికార మింత లే
దాయమ లేని నాదుబ్రదాకంతయు లేనిద యయ్యె నేటికిన్

వి ధు ర త

[స్మృతి శతకము : రవపది]

అట్టిమనోజ్ఞుడైనతిమనై మనసాగ్నిన యేయఘాధ్వముల్
సట్టి చరించకుండ ననుఁ బాలనఁ జేసితి నేడు నీవు లే
నట్టిదినాల నీయెడ దురాచరణం బొనరించునట్లుగా
నొట్టిదుకొంచు నే నఘము లొడ్డుచు నుంటిని దేవతాకృతీ!

ప్రభువులు దైవముల్ గలరు భక్తులు నుందురు నారు కర్మకుం
బ్రభువులు కారు, వీరు విధివాతను దాటనులేరు, కాని యా
ఋభువులు సాధనాపథి భరించెద రింతియ కర్మభావి దుః
శభరము దేవతల్ జనులు కర్మ కథీనులు పొందనేవలెక

నిజమున కొక్కమాట తరుణీ! ననువంటి విచిత్రపూరుషుం
డు జనన మొంది కష్టము లనుక్షణముక భరియింపఁజేసి యీ
సృజనకు సర్వదాపనురరీకృతి మూలమయైనదానిక
బ్రజలు భరింపఁగలుగుదురె బాలలతానుమకల్పు లందఱుక

పగులకు ప్రీతిసాదు గునపగులుఁ ద్రవ్వినఁ బామ వీడ దే
మిగ ఘటియించినన్ నిభృతి మేకొను మొడితఁబు నిట్టినా
దగు తొలిమాయలో నొదిగివట్టిని గుండియ నూయ బెంచుకోఁ
జగురగు సౌమమాయముచు జెంద ని దెంత విచిత్రసృష్టియో !

కొసకుఁ బ్రహరా మాఁగి పెనుగుడములై నిలఁబడ్డ కర్మసం
గ్రసపు పేటియొడ్డువలెఁ గయ్యలు వారిన నా మెడందలో
మొసఘులవోలె దుఃఖములు కూఁగుచు గూడులు కట్టుకొన్నన
ల్పగుయలు సౌఖ్యముల్ తిరుగులాడిన లోనికి గుంజివేయుచున్

వలపట దాపటన్ బెనచివై చెడు నాశయు దుఃఖ మన్న యె
ద్దులజతి కట్టి బండివలెఁ దోలుచునుంటిని జీవితాలు ని
నలపటికి త ముందడుగు వైచినచో ముసలెద్దు దాపటన్
విలవిలఁ గాడి క్రిందఁ బడవేయును బట్టెడ దూసిసావఁగన్

నాహృదయంపు రాజ్యమున నాశ విచిత్రము తన్ని నూత్రము
తాహము లేకు వట్టిప్రభుశక్తికి నేను ఫలాలు గల్గు? నీ
తో హరియించిపోయినవి తొల్లజరెండు రిపుల్ విజృంభితో
గ్రాహరణులు సల్పెద రఁటన్నను జిత్రము లేకుగా! చెరీ!

ప్రతనును త్రంగములు పాదులుగట్టిన చల్లనీరముల్
 ఋతువులు సేర్పరించి విసరించెను బాలరసాలశాఖనా
 నతివ! మదీయమా తనువు ఆతొలినాథుల మొద్దుపారి యే
 ఋతునవచిహ్నముల్ తల ధరించదు బాడిద యెండుబోదయై

ఒకదినుసైన నాయెడద నుమ్మలికంబను పుర్వు పుట్టి యీ
 సకల మసేవ్యమై చెడియెఁ జచ్చిన భాగము కత్తినాదరక
 బెకలిచి శిష్టసేవ్యతకుఁ బెట్టెద నన్న ని దేమిచిత్రిమో
 అకట! తదీయభాగమె మహాప్రియమైనది నాను నాత్మకుక

నీ నిఖిలోహమార్గముల నిండిన జానకివై రఘూద్వహుం
 గా వెలయించినావు నను గట్టిగ ముప్పదియాఱువత్సరా
 లీ వలభూమిగగ్ధమున నెప్పుడు చొచ్చితివో మఱిప్పుడే
 నా వెలయింపు లూర్కిపుతినారభసాకృమణంబులక జెడెక

నీ డ

[స్మృతి శతకము : ౫ వ పది]

నీ వొకపెద్దవెల్గు వయి నీవెలుఁగారిన నాదుజీవిత
వ్యావృత్తి యీకవిత్వ మనునట్టి విచిత్రపునీడ పారె నో
దేవి! యగుంధతీప్రముఖదివ్యమహాఃపరిలీనమూర్తి ఆ
నీవెలుఁగుల్ పరోక్ష మయి నేటికి నీడలు పారఁజొచ్చెడిన్

ఇది యొకపూలబాటఁ బడి యేగెద నీతొలిమొగ్గ లింత వి
ప్పుడల ఘటించుకొన్న చిటుపూవులుఁ దావులు చిమ్ముపూలు నీ
తుదఁగల వాడిన తలయి తోచిన పూవులు, నెల్లపూవులన్
బదనగు వాడిగుండె కొసచాలిన నావరలక్ష్మీ ముద్రయే

అటువది దాటి నే ముసలి నైనపుడైనను నాయెడందఱోఁ
బరువము తప్పనట్టి యెలప్రాయపుఁ గోమలి నీవె నిల్చి ని
ర్భరపరిపాకముం జెడక పాలఁజేయఁగ నిట్లు లైతి వో
తరుణి! మదీయనూత్నకవితాబహుమార్గ ములందు నిచ్చులున్

ఎని నను నే బరీక్ష కొలయించిన లోకమునాని యెల్లయా
 పహను దుఃఖముల్ సగుచుపట్టిన పోలిక నన్ను నేన చూ
 చేద నటునగటి నాకునయి చెందినభార్యపు నాకుమేనికీ
 బావలిఁ కొంచెమైన నీ పుట్టినతోన త్యజించి యేగిజే

ఇక్క నగులు లీగిడన లీతలతిక్కలు పాతమాటలు
 చెక్కడ నక్కడే విడచి యేగెడు నారలుకారి భావుకా!
 అక్కడ నక్కడక వెలుగులారన చోటుల నాకవిత్వము
 దక్కనునీయదైనతమహాస్రవం బని గుర్తు పట్టితే?

పాకటనచోకగుంఫమదుపజ్జ విచిత్రపుఁ గావ్యరంగభూ
 మికిఁ దెగవోలె నీవెలుగు మెత్తిన యందము ధైర్య మూడి నే
 న కరుణచిప్రలంభరసనాయకుఁడక గవిగూడ నేనె భూ
 మిక గొకవంద మెత్తెదనుమీ! అల సూత్రము నీవు పట్టుటక

బెగడపడంగ నాహృదయవీణను దంత్రులు బిట్టకాగ లా
 గి గుడుసులేద నెక్కువ బిగించినచోఁ దెగునో యటంచు బె
 ట్టుగ సరించినక దటిమెడుక జామి యోసి విచిత్రగాయనీ!
 తెగి యొకఫెల్లుక జరమతీవ్రనినాదము రేగునట్లుగక

తొలియమృతింబు నింపుకొనుచోసిట నాసుధ యొల్కిపోయిదో
సిలి తడియూరి లేతపాక జీలిచి సన్ననిపేడులైన వ్రే
భులయెడ నామఁ గల్గు స్మృతిగోధము సామనుధాప్రసాదితో
త్పలమకరందరీతి కవితాసుఖభోగుల కెట్లు పంతునో

ముంపుగ కొండయంచుఁ బడఁబోసెను నేరుఁగుధాగ నారిచా
తింపు శిరోపరిస్థలమదారఝరంబున ఘూర్ణితాంబువుల్
కంపితఝంపమున్ కళవెళల్గల నాకననంపుదోహతో
సాంపుఁ బాడఁగాఁ బ్రకృతిశోభమొకాక మఱియొన్నదో

మనసు విధూతమై మఱియు మాట విధూతము వీనికైత యం
దని యెవఁడేని నన్నది యథార్థము తేనియసోనజాలుగాఁ
జనదు నుదీయధార కొనసాఁగెడు నీకరుణన్ కృతార్థతన్
గనినది కాక భావుకజగత్తున కర్థవిచారయోగ్యమై

స హ జ మృ తి

[స్మృతి శతకము : ౬ వ పది]

మరియును నిన్ను నే నడవిమధ్యమునందునైన దింపలే
దుగునడి నెచ్చటో బ్రదికియుందు వటం చుకోగ నెవ్వరో
సమునకుఁ ఘటిల్లు తనభాగ్యను బిడ్డలనుం గతించి సో
యి రనిన వారి నెప్పుడో యన్పష్టము పండిననాఁడు చూడఁగఁ

తగువులు పండుచున్నయని భావించి సస్యము లీచుచున్న దు
ప్రసమునఁ జల్ల గాలులును వచ్చెను విచ్చిన మల్లెపూతతోఁ
దరుణి మదాత్మసంస్థిత యుదారమనోహరభావ యెన్ని వ
త్సరములు దాఁటినక దిరిగి తాఁ గనుపించదు వచ్చియెన్నడుకొ

అవీడుకొ మరి యాశ్చర్యశాసమును నాహా! నాయెడకొ ధూరశే
ఖావిస్పష్టముగాఁగఁ గన్పడెడు నెక్కొలుబు నీమూర్తిశే
ఖావిధ్వంసకముల్ దయారహితముల్ కాఁగా నశక్తొబుత్త
పోవుక నీమధుమూర్తినాయెడఁదలొఁబూర్ణంబుగా మాపఁగఁ

సారిడిక్ వే పరిణామ మందగ నశించుం బూర్వరూపంబు ను
తగకాలంబున నూత్నరూప మననా తర్హికి నిక్కంబుగాఁ
బరగున్ నీనుఖ మే నెఱిగిన పురాపల్లన్న భావోజ్జ్వల
త్స్ఫురణం బంతయుఁ జచ్చిపోయినది పోసా! మత్తమాయస్త్రిక

ఎడఁదయు దేహము మనసునీత్రయమంగునఁ బూర్వపూర్వముం
జెడుమునుమున్న యాయెడఁద చిన్నతఁగాంచినదక్కురెండునుం
జెడకయుఁ జెడ్డయట్లె, పరిశిష్టము జీవిత మెల్ల నూరకే
యొడలునఁ గీలుత్రిప్ప మనసొప్పుగ నాడెమనల్లు తోఁచెమక

అమ్మెయి నాలుగైన పురుషార్థములందునఁ గామ మొండెదే
హమ్మనయందునక సహజ మైనది గేస్తప్రనాడు ధగ్గకా
మమ్మన యోగచిత్తఁడును మధ్యను గామలతావిభేదనో
గ్రమ్మెయి జీవితంబు చెడఁగా సహజంబగు చావు పొందుటే.

ఒగి ధగ దారయోగులు మహోన్నతచిత్తులు కొందఱుండు రే
సగమగు జీవితమ్మననో చాలక యోగము భ్రాశమందినక
మిగిలిన జీవితమ్మనను మేదిని ధగ్గము రిక్ష చేయు వృ
త్తిగ మనుచుండు రూర్జితమతిక దనునట్టి ప్రతీక్ష చేయుచుక

ఒకయశనిప్రసాతమున నుర్విజ మొక్కఁడు వ్రలిపోయి త
క్కక సగమందునం జిప్తుఁ గాయయుఁ బచ్చదనంబునొల్పు నీ
సకలము మింటియందున నెసఁగున బోదయు నెండుకట్టెయై
ప్రకటితమైన లోభము పరశ్వధవృత్తులకుం ఘటించుచున్

ఒకపెనుమర్రి యిట్టులయియుండీయుఁ జాట్లననున్న బాలనృ
క్షకముల శక్తిచే నీలచి కావృత్తఁ బొందకయుండఁ జూచునా
రికి ధరణీజభావ మురరీకృతియుం గలిపించుచుండు బా
ర్ష్యకలితమైన యార్ద్రత యురస్థముగా భ్రమవెట్టు చెంతయున్

తెచ్చి సుసర్లవా ప్రతికృతిఁ రఘురామకథాకృతూర్జితా
భ్యుచ్చయమార్గ మేగెదన యుర్విజవోలిక నీవ తోతు నా
కచ్చరమైన నాయెడఁదఁ గమ్మచితావులు చెల్లరేఁగునా!
యెచ్చటి కాతపావనము లేగితివేని హతేంద్రియాకృతీ!

స్వప్న వాంఛ

[స్మృతి శతకము : ౭ వ పది]

జాగ్రత్తస్వప్నము లివ్విరెండు వినులాచ్ఛభాగ్రితిమూలంబులే
 జాగ్రత్కాలపు భ్రాంతి జొక్కినుటి యాస్వప్నంబునంజొక్కమే
 వ్యగ్రస్వాప్నికజాగ్రతంబులను నేలా వేరు చేయగ ధా
 రాగ్రాహంబుగ నెల్ల స్వప్నముల నౌరా! నిన్ను దర్శింపక

కలితసర్వజాగ్రత్కాలఖండములను
 జేయ మొక్కఁ డనుస్మృతిమై యెసంగు
 నట్లె దేశాంతరముల స్వప్నాంతరముల
 నేల కారా దనుస్మృతి యేకధార

అదియును జాగ్రదవస్థా
 స్పదనుగు జేయంబుతో నెసంగిన నైక్య
 బుదితా నేకంబులు దుః
 ఖదములు సందర్భములు సుఖదముల్ చెంగున్

కడునడి నీవు స్వప్నలతానుమమంజరి నౌచు నిచ్చున్
 గడఁగి యౌ గ్రహించిననుగాని మదానతజీవితాబునం
 దొడివెద సూనముం దొడువఁ దూలిన నీదగు తావిపెల్లునం
 గడిగెదఁగాదె నాయెడఁదఁ గ్రమ్మిన దుఃఖమలంబు భామిసి!

ఈధారాభవదీయదగ్ధనముకై యేలా విచారింపఁగా
 సాధారణ్యము కాని కన్పడుట నాస్వప్నంబున న్నీవు దు
 స్సాధంబైనది నీవు శోచుట, మనస్సంచారిభావంబు లే
 గాథల్ కట్టుచు స్వప్నమం దనిన వాక్యంబుల్ వృధాజల్పముల్

మెలఁత! సుషుప్తియొక్క పొలిమేరలయందలియల్పముల్ కూమా
 రింబులు, సన్నముల్ కలవరింతలు, గాఢసుషుప్తిలగ్నముల్
 కల లసిపించుకోఁదగిన గౌరవ మందవు స్వప్నవాచ్యముల్
 మలసి జీవభావగతమగ్ధమనోహరసంవిదంబుధుల్

జీవుల భావనాబ్జముచేతను సంస్కృతు లెల్ల స్వప్నధా
 రానలమాన మంచు ననరాద యటైన భవన్నిమగ్నత
 భావన నాది యొప్పు నొకస్వప్నమునందున రావు నీవు దు
 ర్భావులు కల్పనాకుటిలవాక్కు లతీంద్రియద్రవ్యమానులు

కలఁ గ నెఱువారికంటెన్
 గలయందున వచ్చు జీవి కరము ప్రధానం
 బలఘటెరకామవిహతులు
 కలలందున నచ్చి తాము కన్పింతు రహణా!

ఈ వాకయోగినీప్రకృతి వేటికి వచ్చెదు స్వప్నసీమలం
 దీవెడభావనాపటిమకృష్టపు గావును నివు రావునున్
 జీవులుకొండఱున్ దనువు చెందెద రాత్మకృతాల్పతావశుల్
 భావన బంధులందుఁ బైఱవారలఁ గర్మఫలంబు పంచఁగా

తావలమైన కర్మఫలదాతలు తారు వివర్తమూర్తులై
 దేవతలై నఁ దాల్చెదరు దివ్యశరీరచయం బుపాసనా
 భావన మూర్తికట్టెదరు పండినజీవు లరూపభావితుల్
 భావనచేతఁ గన్నడరు వ్యాప్రియమాణపథంబు మాయఁగన్

దు ః ఖ చ ర్చ

[స్మృతి శతకము : ౮ వ పది]

హృదయము మానసగులు నివి రెండును రెండు విభిన్న వస్తువుల
హృదయము దానితోవ యది యెప్పుడు దానిదె చచ్చచేసి యి
య్యది యిది దీనియందు ఫలితార్థము నున్న యటంచుఁ జెప్పినం
గుదురుచుకొడు సంతిపిలుఁ గుడు నసహ్యత రూపుకొన్నదై

హృదయము మాయచుద్ద యదియే తొలిజీవుని మూలరూపమీ
బ్రహ్మకులు సర్వముక హృదయపాతతిముల్ చిదనంతభావసం
పద పొదిగొన్న నస్తు వది మాయను లక్షపారల్ ఘటించుకొ
న్నదియును మాయనుండి యొకనాఁడునునచ్చెడునూగు లేవిదిక

రహిని బునఃపునఃకలితబ్రహ్మపదార్థమహానుభూతికిం
గుహరముతోడనే యలముకొంచును మాయ మొగ్గులు నిల్చి దే
ప్రహరములోన నుండిన యిరమ్మదవృత్తిని చిత్త్యవర్ష హృ
ద్దహరము కాలమూర్తి యచుదారతిఁ జీకటులక భజించుచుక

తొలిఋషులైన యౌషధిశుల్ దహగ్రామ నుపాసనాక్రియా
కలితపథాబులగా దొకటిగా గ్రహియిచిరి కావ్యమార్గదో
హాబులు రసానుభూతి పరమార్థముగా భగతాదులొ మునీం
మ్రులు హృదయప్రధానతను నూర్చొని చెప్పిరి విజ్ఞ తాఖనల్

ఆనందగ్రామము దుఃఖ మియుగళమం దానందసాగరమ్యమల్
లేనే శీవు శరీరధారులకు నోలిక దుఃఖపారమ్యసం
స్థానాభుల్ తిరువుల్ శుచావధికసంధాచర్యణాంత్యస్థితిక
దానై యిమెదయే రసాకృతిగ సంధానించు బ్రహ్మాత్వముక

హృదయము దుఃఖముద్ర వహించుచును దాని నునస్సు రేచునీ
హృదయము సౌఖ్యముద్ర వహించుచును దానినునస్సు రేచునీ
యెదకు నునస్సు సారథి యహీమడు తారథి భావయోగి తా
గదలుబయే సలింబు పనిగాఁగొను సారథిచేతఁ గృష్ణుడై

కలఁగి సగానఁ జేకటి సగమ్మునఁ దెల్పి మనస్సు వేయి
తుల నటు చెప్పు వేయిఫణితుల్ గొని యిట్లులఁ జెప్పు బిట్లు కొం
దలఁబడఁ జేయు వెంబడిన ధైర్యము చెప్పెను నిల్వెను చం
చలమగు నిత్యవృత్తిని నిజంబగు దుఃఖము దానిరూపము

ఎడమను వేయిమార్గముల నియ్యని మోసము చేయు నందున్
 నొడుపుగఁ దాను బాధపడుచుంటి నటంచును జెప్పఁ గాలిలో
 నడఁగిన ముల్లు నేయితర మైనను రాచుక బాధ పెట్టు నీ
 చెడుమన నెప్పు రాచున హృషీకము లంట నెడంద దుఃఖమున్

పాడినచేను దేహ మొకవాపపుఁబుర్వుగ దుఃఖ మొప్పినన్
 జాడతిరానిలంబుగను సాగి మనస్సు పొలాన సంతటన్
 నిడఁగఁజేయు దీని నననిన్ మొదలంటఁగఁ ద్రుంచు లెప్పడో
 గుండెయు నిండుకుండ తొణఁకున్ మననెప్పు కదల్చుచున్గిచే

ఈ దుఃఖంబులుగూడ నిష్టమగుఁగాదే గుండెకున్ దీనహృ
 చ్చోమల్ పూర్వపుసౌఖ్యముల్ స్మృతికిఁ దెచ్చున్ మానసం
 బుగ్రబా
 ధాదీప్రంబగు దుఃఖమందునఁ బురాతనైశ్శృభావంబు సం
 పాదించున్ స్మృతిరూపజీవు పటవన్నాయాచ్చిదాహేకువై

మృత్యు విచారము

[స్మృతి శతకము : ౯ వ పది]

ఎది క్షీణోపయోగరాహిత్యకలనఁ
గాయ చచ్చిపోయిన దండ్రు కర్దశముల
అనుభవాయోగ్యతాజ్ఞమైన ఫలము
చచ్చిపోయిన దగు రాస్వాదవేశ

అనుభవబుద్ధి దీనిపరమార్థముఁ జూచిన నెల్ల చానియ
దనుభవబాహిరంబయినయట్టి యనస్థను జచ్చుటందు ర
య్యనుభవమున్ స్వనిష్ఠమునునై పునిష్ఠమునై కనంబడున్
నుచుజలయందు మృత్యు వనుమాటకు నెక్కువయైన యర్థమై

తదితరమంతయుం దలఁపఁ దత్సమయంబునఁ దత్తరింగియా
స్పదమగు నేకదేశమున సాగి యొకించుక కూర్చు దుఃఖి మి
య్యది సకలేంద్రియార్ద్రపరమార్థమునం గింకురించి సర్వమా
[బదుకునయందుఁ గ్రమ్మియపురా! యనుభూతినిఁజిచ్చువెట్టుఁబో

అనుభవబుద్ధి చచ్చినఁ దనుతట మృత్యువు చచ్చిచల్లె య
యనుభవబుద్ధి చచ్చినఁ దనుతట మాయయె చచ్చిచల్లె చ
చ్చిన దనుమాట లోకమును జెగిన దాయనుభూతి లోకసం
జనితము లోక మియ్యదియు జంట పరిభ్రమణోగ్రశీలమై

అనుభవ మెన్న లోకఘటితార్థమ యైచను జీవులక్షణం
బనుభవబుద్ధి జీవునకు నబ్బెను మాయను బొందియున్ని దా
న, నిభృతుఁ డేకమూర్తి తొలినాఁడది హేతువుగాఁగ నీతఁడా
యనుభవ మెల్ల నేకవిషయంబుగఁ జేసి రమింప నెంచెడుక

తగుణోన్మృత్యుజమైన నుఃఖ మిది యిత్యర్థభూతమై గాఢదు
ర్భరమౌ నుఃఖము నాత్మలక్షణసమర్పణం జూచు దీపించు ని
గ్భగ మీన్మృత్యు ననిత్యతాప్రకటరూపం బీయనిత్యత్వ మీ
మరణంబై కనిపించుచున్నయది సమ్యగ్దగ్ధనాధ్వంబుగా.

ఇదియు స్మృశించునంతవఱ కెది యనిత్యమొ గోచరించుచు
న్నది పరిశిష్ట మయ్యది సనాతన మన్న యభిజ్ఞ కూర్పుచు
న్నది యొకదాఃఖ మియ్యది ఘనంబుగఁ గూర్పకయున్న దీనివం
టిది మఱియొండు లేదు ప్రకటికృతదిత్కళ తోఁపఁజేయఁగఱ.

ఒకడే నస్తువు దానిచేలి యొకడై యొచ్చారునే వ్యాసహరి
రికమున్ లేనిని స్వీకరింపక సమర్థింపగరాదాయె భ
ప్రకడబాహుతి, మాయ యన్ననిది మిహ్వఃస్తుసాహాయ్యరం
జకమై యొప్పట నిత్యనస్తువు దిద్వత్తోళిలకొనిరికి

అసలు చూచెడువారికి నాశ లేను
నాదుకొను మార్గ మక్కఱలేదు మాకు
మందబుద్ధులకోసమై మరణ ముండె
దానియగుభూతియును సమృద్ధముగ నుండె

ఈదుఃఖమును మరణము
పాపములు తీర్చుకొనియున్న ప్రిభువు లనాదుల్
చేదించుటకన్నను నను
మోదించుటయందె ప్రియము పుట్టెను మాకు

స్మృతి కాని స్మృతి

[స్మృతి శతకము : ౧౦ వ పది]

మరల వినాహమాడియును మానిని! నీవు గతించి వెచ్చు పుష్కరమునుదాటి భార్యయనుశబ్దమునాయెడలఁబయుక్తమై
స్ఫురణస్వభావరీతి నినుఁ బొందును దోడ మఱియుకొందును
ద్వీరచితపూర్వకగృహలవీధు లసాధు లఁటంచు నంచుచుక

ఒగిఁ గనుచూసియుక దెరచియుక భవదాకృతి యచ్చుగ్రుద్ది
ఋగఁ గనిపించు నిచ్చలురు లోచనవీధిక నీమనవ్వు నీ
దగు గనుఁబు సర్వమును నప్పటి కిప్పటి కొక్కరీతిగా
నెగడెను విస్మృతింగనవి నీస్మృతి యేమిటికో లిఖించెదక

పారి నిది వేయికల్పనల బుంగ జగత్తును విశ్వసింప న
బుద్ధిరమగు నమ్మకంబులకుఁ బుట్ట గతించిన జీవి యేదో త
ద్విరహముఁ బొందు జీవి మఱి కాఁడో! పరస్పరసాహ్య మెల్ల ని
ద్ధ నొకఁడే రహించుఁ బయిదారుల వారును వీర లెవ్వరో!

అచుభవపారమార్థ్యమునకై నవి మేనులు నిక్క మెన్నఁ ద
త్తనువుల కించుకేనియుఁ బ్రధానతఁ గల్గును తాదృగూహచేఁ
దనువులయం దభిజ్ఞ యరుదారఁగఁ గల్గును వీడిపోవు న
య్యనుభవరూపజీవునెడ నట్టియభిజ్ఞ ఘటిల్లు నేగతిఁ

నీమోటంబడి నేనుఁ జత్తుననఁ దన్నీ! యింతయాకాశ మం
దీ వే మైనినొ చచ్చిపోవుపయి నే నే మాదునో సంసృతి
వ్యాసృత్తిఁ మనరెండుజీవులకు నైక్యం బెన్నినా శృన్ని నా
శ్శానిష్కారము కల్గె బైని తలఁపుల్ వ్యామోహసంజాతముల్

ఆయమ నాకు భార్య యన నాతనువందలి యాస ముఖ్య మే
దో యొకజీవుఁ డాతనువు నూచినఁ జాలునుగాని జీవుఁ డే
డో యెఱుఁగంగగా దెఱిఁగియున్ మమకారము లేద నానిపై
మోయఁగముఖ్యమైనది యమఃఖ్యమ ముఖ్యముముఖ్యమైచనన్

ఆసీదేహమునందు జీవుఁడయి యేయత్సుండా రక్షస్సా వే
ల్పో నిక్కంబుగ నెవ్వఁడైనది నెలో నాకు సామాన్యలో
కాసీతుంబగు సంసృతిప్రభవసౌఖ్యజ్ఞానమే చాలుఁగా
ఆసీదేహము రూప మియ్యవియె ముఖ్యంబుల్ సచేష్టాకముల్

స్మృతి కాని స్మృతి

[స్మృతి శతకము : ౧౦ వ పది]

మరల వినాహమాడియును మానిని! నీవు గతించి వెచ్చు పు.
ష్కరిమునుదాటి భార్యయనుశబ్దమునాయెడల బ్రయుక్తమై
స్ఫురణస్వభావరీతి నిను బొందును దోడ మల్చుకొందును
ద్వీరచితపూర్వకగృహలవీధు లసాధు లటంచు కంచుచు

ఒగి గనుచూసియు దెరచియు భవదాకృతి యచ్చుగ్రుద్ది
ల్లుగ గనిపించు విచ్చలురు లోచనవీధిక నీచునవ్వు నీ
దగు గనుకబు సగ్వమును నప్పటి కిప్పటి కొక్కరీతిగా
నెగడెను విస్మృతింగనని నీస్మృతి యేమిటికో లిఖించెద

పొరి నిది వేయికల్పనల బుంగ జగత్తును విశ్వసింప న
బుర్రనుగు నమ్మకంబులకు బుట్ట, గతించిన జీవి యేదో త
ద్వీరహమః బొందు జీవి మఱి కాఁడో! పరస్పరసాహ్య మెల్ల ని
ద్దర నొకడే రహించు బయిదారుల వారును వీర లెవ్వరో!

అచుభవపారమార్థ్యమునకైనవి మేనులు విక్క మెన్నఁ ద
త్తరువుల కించుకేనియుఁ బ్రధానతఁ గల్గును తాదృగూహచేఁ
దనువులయం దభిజ్ఞ యరుదారఁగఁ గల్గును వీడిపోవు న
య్యచుభవరూపజీవునెడ నట్టియభిజ్ఞ ఘటిల్లు నేగతిక

నీపొటంబడి నేనుఁ జత్తుననఁ దన్నీ! యింతయాకాశ మం
దీ వే మైనినొ చచ్చిపోవుపయి నే నే మాదునో సంసృతి
వ్యాసృత్తిక మనరెండుజీవులకు నైక్యం బెన్నినా శృన్నినా
శ్శానిషాఠము కల్గె బైని తలఁపుల్ వ్యామోహసంజాతముల్

ఆయమ నాకు భార్య యన నాతనువందలి యాస ముఖ్య మే
దో యొకజీవుఁ డాతనువు నూచినఁ జాలునుగాని జీవుఁ డే
డో యెఱుఁగంగగా దెఱిఁగియుక మమకారము లేద నానిపై
మోయఁగముఖ్యమైనది యముఖ్యమ ముఖ్యముముఖ్యమైచనక

ఆసీదేహమునందు జీవుఁడయి యేయత్సుండా రక్షస్సా వే
ల్చో విక్కంబుగ నెవ్వఁడైనది నెలో నాకు సామాన్యలో
కాసీతంబగు సంసృతిప్రభవసౌఖ్యజ్ఞానమే చాలుఁగా
ఆసీదేహము రూప మియ్యవియె ముఖ్యంబుల్ సచేష్టాకముల్

నాయాఃదుఖ మి దేమి! నే బ్రతికియుండఁ నీవు చాకుండఁగా
 నీయాదేహమునందు జీవుఁ డెవఁడేసీ మత్ప్రమాణాయువై
 కాయబుఁ పహియించియుండ డనియేకా యెవ్వఁడో నాకునై
 కాయం బేటికిఁ దాల్చు స్వల్పముగనై కర్మైక్యసంధానముల్

వాఁ డెవ్వఁడో వహించిన
 పోడిమియే లేదు నేనె పూనితి నిన్నుఁ
 వేడియగు కర్మబలమున
 వేడిని తగినంత లేక వెన మత్కర్మఁ

పసివేల్చుమృతముల్ ఘటించి కొనియీ వ్యాఖ్యానముల్ చేసికొం
 చెదకుఁ శాంతి ఘటింప నొ చెదనుగానీ! యింతవ్యాఖ్యానసం
 పద నాసొంతము కానిదౌట నిది శంపాదేహ! వాగిందిరా
 స్పదమై నాయెద నొ వ్వరుంతుదము గా స్పష్టబుగా సాగెడుక

.

వి త్త శ త క ము

.

దుఃఖ నిత్య త

[నిత్య శతకము : ౧ న పది]

క్షగుణాస్థానము లెంతనుండికిని లోకంబందు భార్యల్ గతిం
పను దుఃఖి పరు నేను దీని నొకకావ్యముల్ వినిర్పించి మ
త్తగుడిదుఃఖభంగులు దీని నొకపెద్దం జేసి వా రెవ్వరె
న్వరొ యిగీతినె చేసినా రనెడుభావం బూని యగ్గించెనె

మరియును జూడు మేను త్రపమాలి వియోగకృతిక్ రచించెదన్
మరియు వివాహ మాశీతిని మానిన దింతయు లేదు జీవితం
బురుతరదుఃఖశీలి యజుడో మఱి రొడవపక్ష మూని దా
శరభియొ కామినీవిగహశీలుల నవ్వలపాటు మాదృశుల్

వారివియోగకావ్యములు వ్రాసిరి పూర్వమహాకవుల్ మఱి
నేదివట్టినాడె గృతి నేను రచించెద నాకు నేనక
ట్టా! రసహేతుడన్ దెలియనయ్యెద వియ్యెదలోని వట్టితొం
దర దరహాసభాసురమనాగ్నినయాదరభావుకావలిన్

అక్కట! వేరు చావ రనునట్టిది యున్నదె చా న నెప్పుడో
యెక్కడనో యటన్న మతిహీనత దుఃఖము పుట్టునప్పుడే
అక్కడనే యటం చెడిగినప్పుడు దుఃఖము పుట్టదేమో కా
దక్కట! యేడ్చుచుం జనువునందిన దుఃఖము సాజమై చనుక

నెలలు గడచినఁ దరువాత నేర్చుకొన్న
యదియ న వేడ్చు జన్మతోనైన గుణము
నవ్వె దేమిటి కనుట ప్రశ్నంబు కాని
పరగ నే నేడ్చు నన్నది ప్రశ్న కాదు

ఇంకుట యెన్నడుం గలుగ దెండదు తీయదు నిత్యదుఃఖకూ
లంకవ పారుచున్నది బలంబుగ బిట్లు తుపాను రేగి దుః
ఖాంకముగాగఁ దక్కినదియంతయు లోకము మూఢవృత్తి సా
ఖ్యాంకముగాగ నాడుకొన నయ్యది కాని దదన్న మచ్చికక

దోస మెఱుంగుఁ బండితుఁడు దుఃఖ మెఱుంగు వివేకి దుఃఖ మ
భ్యాసము చేయఁగాఁ దగినయట్టి యొకానొక విద్య సద్యఁడ
ద్యాసితచి త్తవృత్తికిని బాధమికాంశము వేడు దుఃఖసం
త్రాసియొ వాడు సాధనపథవృత్తి ర్తికుఁడు జ్ఞానవీధిలో

ఇద్ది దుఃఖపుటేఱిని నొలుంగలేన
 గొంతు వేయితుపానుల కొగ్గికాని
 యలలయలజడి యింగిరికె యలముకొన గ
 వెలి నెదో కారణం బని వెక్కికొనుచు

విసము మ్రింగిన వేలుపు వెక్కసంపు
 దుఃఖమును మ్రింగడాడె నాదుఃఖ మెంత
 మనసునకు నివ్వమెట్టిదినుసా కాని
 దీనిని త్వమ్ము తెలిసియుఁ దెలియరాదు

అశరీరమ్ము ననాది నాంతము త్రికాలాబాధ్యముక్ నూరుపే
 ర్నిశకుక్ మాయకుసృష్టినుగ్మమువియన్నిర్మోకమాహా! క్రియా
 దశ లేనప్పుడుకూడ దుఃఖ మిది నిత్యంబై యఖండకృతిఁ
 విశదంబై పాలుపాటు గూఢతమసంవిద్ధనాన్వయము

క ర్మ ని త్య త

(ని త్య శ ని క ము : ౨ న ప ది)

అల్పుల్ చేప్పెద రల్పకారణములన్ న్యాపన్న నిశ్చల్ వృథా
జల్పుల్ తర్కసహంబు కాక పరివిష్టాసంప్రచద్వాహిని
కల్పంబై ప్రవహించుచున్నయది యీకర్మబు తద్వాహిని
శిల్పుల్ నీవును నేను యత్కృతము భాసించున్ దదావిష్టమై

ప్రళయంబందున సర్వకర్మలు నశింపంగాఁ బునస్సృష్టి సగ
దశనానేహమునందుఁ గన్గ మొద లెన్నన్ రాదు నాన్ గర్మకం
దశిముల్ కాక మతేమియూ సృజన కాద్యంబౌ నిమిత్తంబు త
త్ప్రళయంబున్న విలీనతాగుణము నిద్రావస్థ తత్సర్వమున్

సూత్రప్రాయముగా వచింపఁబడియెన్ సూ! అద్ది సంకల్పమం
చత్రత్యంబు రహస్య మియ్యదియ కర్మానంత్యసాంతత్యముల్
సూత్రప్రగ్రధితంబులై న మణులై సాంపాదుఁ గల్పగు ల
గ్రతేతాపరీదీప్తముల్ మొదల జాగ్రత్కర్మసంస్కృతిముల్

స్వస్థానచ్యుతికిం బ్రియంసశి మిమిషా జన్న సంవిత్త్రియా
నస్థానాతము కర్మ కర్మపసుతా బ్రహ్మరు లీహేతువై
ప్రస్థానోజ్వలమార్గదీపములుగా భాపించుచున్నారు క
ర్మస్థాన్ము త్వముకల్పకల్పములుగా ద్రియ్యభ్యముల్ మోగగ

ముకుగాకాగము కర్మ నీడ గొలయుంపుల్నోటు సంకల్పపూ
ర్వకకర్మాభిమానమై చనిన సర్వంబు బుడఁకామనా
ధికసంజాతనినూత్నికర్మజనితాధివ్యాధిదూఖంబు పెం
చుకయ్యాకము లద్ది సౌఖ్యమనుకొంచుక నిత్యమైపొల్నెడుక

చింతితమైన పాపములు చేయుచునుండుము తత్ఫలంబు సం
కాంతిముగాఁగఁ బోయి సరకంబున నుండుమ యిట్లు నేమి ను
ద్రాభాంతిఁ జరుచుచుండెదము పార మ దెప్పు డటన్న నల్ల కా
లాంతిమునందుఁ దాను ప్రళయం బది కర్మసుష్మప్రమాపమై

కామన లేక కర్మకును గత్తెనవెట్టి విముక్తుడై ' బహు
స్యా ' మితిభావనానిపయినై మతియుం జను వెత్తి వే మఱిక
గామనఁ గోసి నిత్యపరికల్పితకర్మత నైన దేమి లే
దే మఱిఁ గాని దొంచయిన నేమియు లేద నిరంతవైఖరిక

మహాతాదూరుడనై పొరిం బరమహంసంబోలె నిష్కామక
ర్మముసేయక నలె దానికంటె మమతారంభుండనై చేయు క
ర్మము మేల్ సౌఖ్యము దుఃఖమో ఫలపరీరంభాత్తసౌఖ్యంబుత
థ్యుం సంతకల్పము సేయ నేటికిఁ దదాత్త క్షేపభీతుండనై

చేకొని ముక్తులై చనిన జీవులదైన ప్రమాణ ముతి పా
చీకృతభాగమందు కొఱ చెందద యియ్యది కన్యవిత్యతా
నాన్వితకృతిఁ దాల్చినట్టి విషయంబగుఁ జ్ఞాపవిభు తగ్గచుం
గాక యదేల యూరకయ గర్తమునాదునఁగూడ వేయుటల్

సతిశోకాతురుఁ డయ్యెనే శివుఁడు నేసౌఖ్యంబు లేకుండఁగక
సుతిశోకాతురుఁ డయ్యెనే ముని నశిష్ఠుం డూరకే బ్రహ్మయై
తితిసంతకల్పము చేయు బ్రహ్మము సముద్యత్కర్మపుంజంబు వి
క్షుతిలేనట్టిది కర్మ కుల్యకరణిక్ సాంగుక్ ద్రికాలంబునక్

ని త్య తా నిర్ణ య ము

(ని త్య శ త క ము : ౩ వ ప ది)

కృపాత దుఃఖకర్మలను నెంతగఁ జెప్పిన నిత్యతానిచా
రపథమునందు నందభధిరంబగు దోషముఁ బోవఁగాక నే
రుపుమొగుఁ జూడఁగా నివి యగుంతుదముల్ గుణ మై యనస్థమై
యెపుడు పరాశ్రయంబులు మరెద్దియొయాపగఁగూహ సేయకన్

శాంతి యొక్కటి పరమలక్ష్మ్యంబుగాఁగ
నీగుణావస్థ లివి శాంతిహీనములగు
శాంతి పరమందె కలద తచ్చాంతిపాత
మొక్కడే దిక్కు సంస్కృతిఁ జిక్కుమతికి

ఓతపోతము నున్ననీకృతవిచారోదారగత్నాకరుల్
తాతన్ భావపథిన్ విచారపరముల్ త్రయ్యంతరూపుల్ ఋషుల్
చేతస్సర్వపథానుశాసకులు తత్త్విద్ధాంతవాక్స్పగ్నా
సితంబై చను శాంతి వేటుగతి లేనేలేద సంపారికిన్

తాచిచారముగూడ విస్మయముగ
 నది గొలుకయూహ నేయుట యది విచార
 పునుమేటి నీతి యూహ పరమకోటి
 చాచితబై న కర్మాదిబంధములకు

తనకు దాన సర్వోహంధాత యెవడు
 తనకు దా సర్వవిద్యావిధాత యెవడు
 పూర్వమున భావనాసస్యములకు గోయ
 నా మిలె నైన యూహసంతతులు గాక

అవి సూత్రకృతమైన యగ్రవయ మూహశ్రేణి వ్యాఖ్యాన
 స్పృశేనప్రశస్తతికంబుగ రచింపబడ్డ భాష్యార్థల
 గ్నవిశేషాదరబుద్ధియై జగము భిన్న బయ్యె దాత్మ్యసిం
 ధువులకగ్నవిభిన్నతకబహుగతిక నూహాన్న సంసారమై

తనమతిమే యథాగ్ర మని తానెవ డెంచడు నిక్కమెన్నఁగా
 దనమత మేమి యున్నయది తద్గతకాలమహర్షి లోకభా
 వనముల నొక్క డే నా తనపట్టిన త్రోవయ కాక నిత్యమై
 చనినది వేద మొక్కటియ శాస్త్రములన్నియుఁ గల్పితములై

తేయల్పజీవితంబం

దున నశ్వర మగుచు నెల్లఁ దోచిన సర్వం

బును కొలఁతబద్ద చాలక

వినశ్వర నుటంచు నెంచు వీటిఁడి యెవఁడో

విధితమనోజభానముగ వేదపు శ్లేఱ్ఱుచివల్లు గాలికిం

గదలని రాగరంజకత గొచని చిత్రనసంతరూపమై

మృదుమధువీధులం నునఁ జరించుచు నాయొక లే నెఱుంగ నీ

పదమున సర్వదుఃఖములు బాసెడు మార్గమై గోచరించుచున్

నీనాయందటి సమ్యక్

జ్ఞానసమాహారమైన సంవిత్పదమై

యానందనికేతనమై

యానిత్యాకార మొక్కఁడై యెఱువొందున్

క ర ము

[ని త్య శ త క ము : ర న ప ౧]

ఓహో! మృత్యువు మృత్యువు
 దేహంబున నంటియుండె ధీనిధి వైనకా
 దేహమున నంటియుండకు
 మాహా! మి త్రికిని గండ యందిచ్చినట్లుల్

ముంపగు వి త్తమోహమున మూఢుడు తీరనికోరికం బ్రమా
 దౌపడి సాంపరాయమతి తా నెఱుంగండు కడిందికోర్కి సా
 లింపులలోకమే తలఁచు లేదని చెప్పఁ బరంబు నాఁ డహో
 కొంపకుఁ దెచ్చు మృత్యువునకుం గను దగ్గరిమట్ట మెన్నఁగక

ఎఁ డవిజ్ఞాత యమనస్కుఁ డెన్నఁ డశుచి
 యెన్నఁడో యయు క్తమా మన సెవనియిగ్రి
 యములను బొగరుఁబోతుగుర్రములు లాగి
 నల్లు చను నాఁడు మృత్యువునా ప్తమూర్తి

హేమపల్లవైన కోరికల వెంబడి బర్వులు వెట్టి చుట్టూ న
 న్వల నలపన్న పాశముల బాలుడు చిక్కుకొనుచు నావలీ
 నల నది వేటు వేటి దనుభావము కలిగినవాడు నిత్యయా
 త్రలు పొందించుబొందునిరతంబుగ మృత్యువునుండి మృత్యువుక

ల హృదయంబునందుముడులాది మెలంగును నూట యొక్క నా
 డులు మఱివానియంగున గడుంగడు నొక్కటి మూర్ధనిస్సృతిం
 బలయిక దాని బట్టుకొన కన్నల నుండినయట్టి నూట నా
 డుల బడి పోవుచాడు హృదింకబడి జను దా నెటుంగక

కృషి పోరించుచును నరింపుము తిత్థలమంతయు శతా
 యుషులగు బుత్త్రపౌత్రులను నొందు మహా! పశుహస్తి
 హేమముల్

తృప్తితుడ వాచు గోరును ధరిశ్రీని బాలన జేయుచును గి
 ల్బివమతి నాశవెట్టు ననలీలగ మృత్యువు సర్వకాలముక

ఏకామము దుర్లభమో
 ఆకామము కోరుచుండు మని లభించుక
 నీకంటె మ తెన్నండని
 చేకొమ్మని మృత్యు వాశ చెందించుజామి.

తొయ్యలులెల్ల నీ కితరదుర్లభలున్ లభియింతుచువ్వె నీ
వియ్యనిలాధ్వ మెల్ల వహియింపుచు చిత్రరథాధిహుడై
యెయ్యెడఁ దూర్యనాదముల నెల్ల యుఁ గాలముమేలుకొ మ్మటం
చొయ్యన లాగుచున్నయదియూక మృత్యువు యోగినైననున్

చల్లనిపిల్ల తెమ్మెరలు చనిరువెన్నెల సన్నజాజులున్
మొల్లములైన గండమెయిపూత లుశీనరచాచుగంబులున్
మెల్ల ప్రేమమాటలును మెత్తనిసెజ్జలు కమ్మఁగొజ్జఁగుల్
వెల్లనిపూవుటీరముల వేగు ని వన్నియు మృత్యురూపముల్

ఉత్తివృత, జాగ్రత, బో
కోతరమతులైన గురుల నొందుము, జ్ఞానం
బెత్తికొనియున్న పదనగు
కత్తిసుమీ దాని దాటఁగా శక్యమ్మే!

కే న ము

[ని త్య శ త క ము : ౫ న ప ది]

వేల్పులచే నొకప్పు కలిపిచెను బ్రహ్మము యుద్ధమునకున్
నిల్పుగరాని గర్వమున నెత్తికి గన్నులు నచ్చి యుత్తా
గెల్పు తినుంతఁ దాముగనె కెల్పితి మంచును దమ్ము మించి యే
వేల్పులు లే రటంచుఁ దుది వేల్పిరి నార లఁగఁగ్రయాయుతిన్

విజ్ఞత తమ్ము దాటి యుగచీసము వేదచుకొంచు నుండి స
ర్వజ్ఞులె యాచు నుండిన సుగ్రహకరంబునకున్ నాకిన్ స్వరూ
పజ్ఞతఁ దోచరాని యొకవస్తువు తోచిన వేట మోములు
బ్రజ్ఞలు మాని చూచిరి త్రపాగతబుద్ధు లపేతధీగులై

మకుటమువంటివాఁడు సురమండలియంగుననైన యన్న త
న్నికటతలంబుఁ జేరి యనె నీ వెవ, రీ వె సరస్వ నేని! చె
ప్పకి తెలియున్ మహాగ్ని నన, వారక యేమి పోనర్తు వం చనన్
వికలముగాఁగనై తగులఁబెట్టుదు సర్వము నంచుఁ జెప్పిన్

దగ్గరకుఁ ద్రోసె నొకతృణ
 మగ్గియు ముట్టుకొని దాయె నది తాఁగకన్
 సిగ్గటి పురపుగ ముగచుచు
 నగ్గి తొలఁగిపోయె నాథమై యది వెలుఁగన్

మకుటమువంటినాఁడు సుగమండలియందుననైన గాలి త
 న్నికటతలంబు చేరి యనె నీ వెవ రీ వెవ రన్న నేన! చె
 ప్పక తెలియుఁ మరుత్తు నన వారక యేమి పొనర్తు వం చనన్
 వికలముగాఁగనై విసరివేసెద సర్వము నంచుఁ జెప్పినన్

దగ్గరకుఁ ద్రోసె నొక తృణ
 మొగ్గెను వాయువును నూఁచుకొని ఫలము లే
 కెగ్గయి సిగ్గయి తొలఁగిన
 దగ్గలముగ నది నాథ మౌచుచు వెలుఁగన్

మకుటధారియైన మఘవ్రాడు చనుదెంచి
 యెవర వంచు నడుగ నెఱచుకొన
 నామనోపదార్థ మగుపించకుండింగఁ
 బోయె నచటఁ దోచె పుల్లమూర్తి

విలసన్నోహనమూర్తి కన్నడియె నువ్వీభృతనూ జాత వి
శ్చలసాదామనివోలె భావసముదంచచ్చోభనూనాంగి వే
ల్పులతోఁ డంజలిఁ బూని మ్రొక్కి వినిపల్లకోకేశ్వరీ! యింతి-
పూఁ గన్పించని దేని చెప్పఁగదవే ప్రాణేశ్వరీ! నావుండున్

అనియే యానందాకృతి,
యనియే చిత్కళయు, సత్తు, నదియే బ్రహ్మ,
మృది సర్వశక్తిమూల
మృదియే, దానిని నెఱుంగ రల్పజ్ఞమతుల్

అల్ల చని పల్కరించిన యగ్ని నాయు
లంతఁ జనియును, గాచినయిట్టి యింద్రు
డధికులై గన వింక బ్రహ్మమ్ము నెఱుంగు
ఔటిన్ దానియునికి య దెట్టి దగునా!

ప్రశ్న ము

[నిత్య శతకము : ౬ న పది]

తనరంగఁ బిప్పలానుని విదగ్ధజుడై చను భార్గవుండు ని
ట్లని యడిగెఁ చుచున్నా! ప్రజ నంతయు దేవత లెంతచుండి క
న్గని ధరింతు, రెవ్వరు ప్రకాశము తెచ్చెద, గట్టివారియం
దునను నరిష్టుఁ జెన్వొడు మనోవిభవాయతనా! వచింపవే!

తనరంగఁ బిప్పలానుండు విదగ్ధజుడై చను భార్గవున్ వచిం
చెను గగనంబు నాయువు విశిష్టుఁడు వహ్నియు నీరు ధాత్రినా
జ్జ్వలనులుశ్రోత్రినుట్లైఁయనాబును బాణము మేను తాల్తుమం
చును వెలిగింతునుచుననుచున్ దృఢిఁజెప్పుచునుండ నెంతయున్

వారలకున్ నరిష్టుఁడగు నామిము చెప్పెను మోహముదున్యా
హారము లాడబోకుఁ డొంపైసపుభాగము లొచు నేన వ్యా
పారము చేయుచుండుఁజాతి బాణమునందు ధరింతు నన్నవా
రేరును శ్రద్ధభాసత వహింపమిచే నభిమాన మూనుచున్

బాణమునుండి లేచినది ప్రాణము వారును లేనిపోన గా
బాణమునందు నిల్చినది ప్రాణము వారును నిష్ఠా భూమిభృ
శ్లో-బాణము తుట్టెయందున మధువృతముల్ పతి లేని లేచి ని
ర్వాణము నందిన త్లతఁడు వచ్చిన నింద్రియముల్ స్తుతిపఁగా

ఐతఁడె యగ్ని గూర్తి నహనాకృతి సూర్యుడతఁడె యంబుదా
యాతఁడతఁడె యిగ్రుఁడునునాతఁడె వాయువునై నయాతఁడె
యాతఁడె పృథ్వి చంద్రుఁడును నాతఁడె యాతఁడె స త్సత్తురెం
డాతఁడె నిత్యమౌ నన్మాత మాతని మించిన దైన మున్నదే

ఆకులు బండిచక్రమున నడ్డఁ బ్రతిష్ఠితమై యట్లు ల
సోకము లౌను ఋక్కులు యజుస్సులు సామలు నాల్గునగ్గ ముల్
తేకునఁ బ్రాణమంగునఁ బ్రతిష్ఠితముల్ ఋభురాజునంగు న
పాకృతదైవతంబయిన పాణమె సర్వనవిష్ఠఁమూర్తియై

నీవు సమస్తగృముల నిల్తు ప్రజాపతివై మహాదేవుఁ
జీవులు నిందియంబులును జేర్తురు నీకు నహింతు వెల్లరక
దేవతలక సమస్తపితృదేవతలం బృథమస్వ హాకృతీ!
యీన యధర్మ్యుఁ డాంగిరసుఁ డీఋషు లెల్ల గ జ్ఞానరూపమై

ఇగ్రుండవు రుద్రుండవు
 సాంద్రములగు తేజములకు స్థానంబవు నీ
 విద్యోమముల కధిపతివి య
 తాద్ర్యోశిస్సులకును దరణివి విధివై

ఏతరువు నీడి వాక్కున
 చేతంబునఁ గనులఁ జెరుగుఁ జెలుచును నొ యా
 నీతరువు శివకరంబగు
 గాతె వరలిపోకు మమ్మ! పాణిమ! నీవున్

ముగ్ధోకంబున వృత్తము
 తల్లీ! నీయెడఁ బ్రీతిపిఠంబయి పాలుచున్
 బిల్లలయెడఁ గృపఁ బూనుము
 పెల్లగఁ బ్రీజ్ఞయును శ్రీయుఁ బెంచుము కరుణన్

శ్వేతాశ్వతరము

[నిత్య శతకము : 2 వ పది]

అరయఁ ననర్థుడొచు నిహితార్థుడు తాల్చును శక్తి యోగవి
శ్చరుడను యేకమూర్తి బహువర్ణము సంతమునందు సర్వమే
డైతి బొగయించు నాతడొకడే రవిచంద్రులు పంచభూతముల్
సరగ నతండ్ శుక్రము ప్రజాపతి యాతడే బ్రహ్మ మంత్రుల

ఆతడే పూరుషుండు నలినాక్షుడు పుత్రుడు పుత్రి యాతడే
యాతడే నృధుడై నణకు నాతడే పుట్టును విశ్వోముఖుం
డాతడే నీలుడై హరితుడొచు బలంగుడు లోహితాక్షుడై
యాతడే మేఘముక బురువు లంబుధి యాతడు కాని దున్నదే

అజ బహుసంతతిం గనెడు నట్టిది లోహిత శుక్ల కృష్ణ సా
మజగమనక సరూప జాషమాణు డజం డొకరుండు దానిభా
వజకృతులందుఁ గ్రిందగుచుఁ బైనగుచుండును భుక్తభోగిడై
యజుడొకరుండుదానివిషయమ్ముద్యజించుఁబరోక్షకాముడై

మొగిని సుపగ్గ ముల్ సయుజమాల్ సఖమాల్ యుగళెంబుభిన్నవృ
త్తిగ కొకనృత్తు మందుననె తేకునమై పరిచస్వజి చెకున్
నొగులయి పిప్పలంబును దినున్ ఖగ మొక్కరుఁ డన్యమై యా
ఖగ మొకయింతి ముట్టకయ కన్నులతోఁ గనుమన నిచ్చులున్

ఒకతగు శాఖయందుననె యుండియు నీతఁడు ముహూర్తమార్చఁడై
వికలమునకుఁడై యనుభవించును దుఃఖచయం బనెనో
నొకతగు శాఖయంగుననె యుండిన యాతిని స్వయంకృత
సకల సుహమాన్యుల గని యెసంపుచు దానును నీతితోఁకుఁడై

మహితమునకుఁగరంబు పరమంబగువ్యోమమునందు ఋక్కులున్
దహనమాఖుల్ సురాళి నిహితస్థితిఁ గాంచును వట్టికగ్మతం
డహరనా మేమి చేయు విదితాఖిలవేగుఁడు వాని నేర కా
మహితునియందు నిచ్చలు సమాసతి కాంతుగు విజ్ఞతాఖినుల్

భందము యజ్ఞముంగ్రతువు సద్వృత్తినున్ మశిభూతభవ్యముల్
చెందిన వెన్ని వేదములు చెప్పనొ నిన్నును నన్ను మాయ రూ
పఁదగ సృష్టి చేయు సకలాధిపుఁ డీశ్వరు డాతఁ డొక్కఁడే
యొగును మాయయే సృష్టి యెల్లెడ నిన్ను నంగముద్రయే

ఈశుఁడు దేవతాస్రభవహేతువు సంస్థిహేతు వొందు వి
శ్వేశుఁడు దుక్రమిణ్ బుషి నుహేశుఁ డితగుహి శ్యాగర్భుఁ
కేశుసి జాయమాను వహియించును దర్శనమాత్ర మాకు దా
నై శుభముని ప్రేమ సకలావసరముల గూర్చు కావుతె

ద్విపద చతుష్పదగులను దేవతలక్ మణి యెల్ల లోకముల్
కృపమెయి నేనుహేశుఁడు భరించుకొ యొక్కఁడు తాను
నూత్మనూ

క్షుప్తవెలుగొక్కఁడై కలిలమధ్యమునందు ననేకరూపవి
శ్వపుఁజొలిసప్తతన్నెఱుఁగునాని కనంతము శాంతిఁకూర్చెడుక్

ఆతఁడె కాలమందు భువనాఖిలరక్ష హేనగుచుండుఁ దా
నాతఁడె సర్వభూతములయందు నగూఢతి సంచరించుఁ దా
మాతనియందె బ్రహ్మమును లందఱు దేవతలుక్ విసింగ్రతు త
ద్భూతయె మృశ్యపాశముల సంతతియందున ఛేత్తయ్యెడుక్
ఇ

మా ం డూ క్య ము

(ని త్య శ త క ము : ౮ వ ప ది)

ఖండ మఖండమై చనిన కాలము సర్వము నోంకృతిప్రథా
మండిత మోపదార్థమై సమంజసమై చను బ్రహ్మ మాత్మని
త్యుండును నొక్కరుండును చతుష్పదుఁ డాతఁడె సర్వకాలబ్ర
హ్మాండసమ స్తకారకుఁ డనాద్యుఁ డనంతఁ డతఁడె స్వమున్

ప్రథమపాదము వైశ్వానరంబు స్థూల
భుక్కు నేకోనవిశంతిముఖము నంగ
సప్తకము బహిఃప్రజ్ఞ ము జాగరితము
స్థానమైనది సర్వమాయానుతింబు

చను ద్వితీయపాదము తైజసము వివిక్త
భుక్కు నేకోనవిశంతిముఖము నంగ
సప్తకము సంతఃప్రజ్ఞ మాప్తమైన
స్వప్నవీధియె దానికి స్థానభూమి

కడుఁ దృఢీయము స్రజ్జాసఘనము ప్రిజ్ఞ
మోమ నానందచయము నానందభక్తు
నోకొండ నుషుప్తస్తాన మొక్కకోర్కె
తూలు స్వప్నము తూలు చేతోముఖంబు

ఆతఁడె సర్వైర్విరుఁడును
నాతఁడె సర్వజ్ఞఁ డతఁడె యఖిలప్రభవం
డాతఁడె యాతర్కామియు
నాతఁడె భూతముల కెల్ల హర్తయుఁ దలఁపక

ప్రిజ్ఞము నాంతరప్రజ్ఞము బాహీర
బ్రజ్ఞము నుభయతఃప్రిజ్ఞ కాదు
ప్రిజ్ఞేతిరంబును బ్రజ్ఞాసఘనము కా
దగ్రాహ్య నువ్యవహార్య మగుచు
నది యదృష్ట మ్మచింత్య మ్మలక్షణము న
వ్యపదేశ్య మదియ శినంబు శాంతి
మేకాత్మగతప్రత్యయైకసారంబు ప
పంచోపశమము నవంచకంబు

నిది చతుర్థము విజ్ఞే ఖనియ యాత్మ
కడఁగి యధ్యక్షుగంటు నోంకార మిది
కలలు నాలు గకారం బుకారమును మ
కార మిట్లధిమాత్ర మ్మృఖండయుక్తి

అరయ జాగరితస్థాన మది అకార
మదియ వై శ్వానరం బందు నాప్తినలన
నాదిమత్త్వమానలనఁ దద్వేది సర్వ
కామములు పొందుఁ బ్రభముడై కాంచుఁ బ్రభను

అరయ రెండు స్వప్నస్థాన మది తైజ
సం బుకారము కర్షచే సాగు మాత్ర
మరియు నుభయము కాన సమారుఁ డగును
బ్రహ్మవిత్కులజుండగు స్వప్న వేది

మూఁడనది సుషుప్తస్థానమును మకార
మది ప్రాజ్ఞము మితిచేత సంత్యమగుట
నెనఁడు తద్వేత్త నాఁడు సర్వేశ్వరుండు
సర్వ మాతయు వాఁడె యప్రీతి నాఁడు

ఒగిఁ జతుర్థ ముద్ది యోకార మన్యవ
 హన్య మొకఁడు శివము నచ్చ మాత్మ
 ఆత్మచేతఁ జొచ్చు నాత్మయు దాతఁడు
 నెవ్వఁ డెఱుఁగు నిద్ది యెవ్వఁ డెఱుఁగు

ఈ శా వా స్య ము

[ని త్య శ త క ము : ౯ వ ప డి]

ఏని జగంబునం గదలు చింతయు నున్నను నద్ది యీశ్వరా
చోదిత, మందుచే జగముచొప్పునఁ బోక భుజింపుమీ!, పర
శ్రీ దొరయించుకో మనసు చేయకు, వర్ష శత్రుబు జీవితే
చ్ఛాద్యతిఁబూనియుండు మను సంగతకర్మము లాచరించుచున్

ఈగతి సంచరించు నరు నింతయుఁ గర్మము తాఁకఁబోవ దీ
నాగురయందు బద్ధుడగుచాఁ డెవఁ డాత్మహనుండు నాఁడు మృ
త్యాగమ వేళ సంగతనుసాభిధమైన యసుర్యలోకయా
త్రాగమనంబు సేయు వితతంబుగ సూర్యరుచివ్యపేతమున్

మనసున కద్ది పూర్వ మతిమానసవేగము నిత్య మొండు దా
నినిఁ బడి పర్వలెత్తును మనీషయు సర్వము మాతరిశ్వవా
రివిచయ మద్ది యొక్కఁడు భరించుఁ జలాచల మద్ది దూరమం
దున నికటంబునన్ వెలిని దోచును లోపలఁ దోచు సంతటన్

జిఖిలభూతమ్ము లాత్మయం, దాత్మ యఖిల
భూతములయందుఁ జూచెడు పురుషునకును
లేదు విచికిత్స, కోపమ్ము లేదు, లేదు
శోకమును, సర్వ మొకటిగాఁ జూచునెడల

అది శుక్రంబు నకాయ మవ్రాణము సర్వాంతస్సు సన్నానినం
బది శుద్ధంబు నపాపనిద్రము మనీషాస్థాని తా నొక్కఁడు
న్నది సర్వంబును దానయైనది జగన్నానాపతుల్ దానిశ
శ్వదనూనాజ్ఞను సర్వకాలము సమర్ప్యత్వంబు దీపించుచున్

ధీరులనుండి మా కిది శ్రుతిచ్యవహారము వచ్చుచుండె వి
ద్యారతికిన్ ఫలం బొక్కఁడు నన్య మవిద్యకు, రెండు నేర్పినన్
బేరీమి దాఁటు మృత్యువు నవిద్యను దత్కృతకస్థపేర్కి వి
ద్యారుచిరాభిమర్మ నమృతత్వముఁ గాంచు సనాతనస్థితిన్

ధీరులనుండి మా కిది శ్రుతిచ్యవహారము వచ్చుచుండె వే
ర్వేరు ఫలాభిసాధి యగు బిట్టు నసంభవసంభవంబులన్
మేరలు దాఁటియెంతయును మృత్యువు దాఁటు నసంభవంబుచేఁ
దారిన మాయ నోర్చి యమృతత్వము గాంచుచు సంభవంబుచే

కడు సత్యముఖము మూయం
 బడియుండె హిరణ్మయంపుఁ బాత్రముచేతక
 గడు దయఁ దెరువుము పూషుడ
 దడఁబడనీకుండ సత్యధర్మునికొఱకుక

ఇక వాయు వనిల మమృతము
 ప్రకటశరీరమ్ము నేడు భస్మాంతంబై
 యకటా! యేమి పొనర్చితి
 వి కాయ మప్పుడు స్మరింపవే! యోక్రితువా!

ఓయగ్ని! మంచిత్రోవను
 బోయెడు గతి మమ్ముఁ గొంచుఁ బో! వక్రింబా
 నేయధ్వ ముడిగి నీకును
 భూయిష్ఠులు సమడ్కి పొనరింతుమయా!

శాంతి శాంతి శాంతి :

(నిత్య శతకము : ౧౦ న పది)

క్షుర మది కాకయుండ సహసాయతనంబు పొనర్చుచుండు న
క్షురమునకంటె లోకమున శాశ్వతమం చని యందుచే శిలా
క్షురమి భాగ్యసంస్కృతికిఁ గట్టెను సాధ మొకండు ప్రేమని
గృహుడయి వాఙ్మయంబునకు వచ్చిన చేటది లేమి జాతికిఁ

నాపసినాఁడు నీవు లలనా! పితృదత్తపు నాకు నేను గా
నీ పొనరించి యేయఘమొ యెవ్వనినో హరియించి తేను నే
దే పడఁతీ! నినుఁ జడము హీనము జాయయు దివ్యమాండ్రభా
షాపరమోత్తమంబయిన సాధము కట్టితినే సురాలయా ! ^V

ఏతొలినాఁడా సాగరము లేలిన యాండ్రులభావలోన బ్ర
స్ఫీతత సంస్కృతోక్తులనుఁ బెంచి న యాండ్రులభావలోన మ
చ్చేతము సామృద్ధి విరచించిన యీశ్వరి రాజకీయదు
ర్జాతులదైన యొత్తిడికి సంశయ మందెద నిత్యతాస్థితి

గెయ్యన్ సాగ్యముభవస్పష్టి యయినన్ గీర్వాణసారస్వతన్
 బునైన నం దనయంత శిల్పి కలుగంబోడన్న సన్నయ్య నా
 సిన భాషన్ గచియించి యీకృతి పరిక్షిణోచితోత్సాహుడై
 వనితా! నీస్మృతికావ్యనిత్యతకునై వాయోటమి గాంచెదన్

బహుసిద్ధాంతవిదూషితబయిన యీ భాషాప్రసవంబునన్
 విహృద్భావసానుకూలగచనావేశంబు దోసంబుగాఁ
 బ్రహ్మరిపబడి సంశయంపడెద దీన్యత్వస్మృత్యకావ్యని
 గ్రహభీతిన్ గ్రహభీతి శారదీకరాకాచంద్రబింబంబు నాన్

చూడను భేని నూతనముఖుల్ జనియించిరి సాగరంబునం
 గూడిన యుప్పు వీడ్వరచు కోవిదు లించుక చేయనచ్చు నా
 కూడిక వీడ్చు సగ్యమునకుం బొనరింపగరాదు నిత్యమై
 కూడిన యుప్పులం దెలిసికోరు నిరంతరయత్నధూర్తులై

అయ్యో! సగ్యము కుద్రలించెదర యీయజ్ఞానమా మూఁక తా
 మొయ్యన్ వే యధికారధూర్వహతకై యుయ్యాలలున్

గచ్ఛముల్
 కయ్యల్ కోయుటలున్ సరస్వతి భయగ్రస్తాత్మయై గుండెగో
 ముయ్యే రైచను శాంతి గావుత మహామోహాబ్లిషర్యాపిక్

